

סוף הרבה בים סוף כי נשפטו בתוכו דמים רבים מהמצרים. וכן אם במצרים עלו עליהם הצפרדעים כ"ש שהיה זה על הים מקום חייתם. אם במצרים נעשו הכנים בעפר הארצות י"ב כבוא פרעה לדרוך אחרי בני ישראל העלו עפר על ראשם בדרך והיו לכנים. אם במצרים באו בעלי חיות מערבים לחיך בהם גם בים באו יותר ויותר מהם כי שם רמס ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. אם במצרים באה סכת השחץ פורה אבעבועות על המצריים כ"ש שהיה להם שחץ בים שמים שמתים שמת נפוחים ומלאים אבעבועות. אם במצרים נופלים עליהם נמסו בים המים נעשו תנינים על המים, ששם היו המצריים. אם במצרים בא הארבה והם תעופות חיוורדים לאכול כ"ש שהיה זה בים כי בהיותם ממים שם פגרים היו יורדים עליהם תעופות וכמ"ש ירד העם על הפגרים. אם במצרים חיתה סכת חשך כ"ש שהיה חשך למצרים בתוך הים וכמ"ש רחל הענין והחשך. אם במצרים חיתה סכת בכורות הנה על הים נלקו הכבוד בכבודו והצער בצערותו. נער חקן קטן גדול כולם ספו המן מן בלהות. — ותבאר מזה שמכות מצרים נחשבו כאצבע אחת. ומכות הים היו המס אצבעות. היינו תוספת מיני המכות ההם בעצמם על אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת. וככ"ל היו מאותו חסין. והוא מה שרציתי לבאר ולכן אמרו במשנה שהכות המצריים במצרים עשר מכות ועל הים עשר מכות ר"ל עשרה מינים שהם מוני המכות אך נכפלו כמה פעמים.

רכי אליעזר ואמר מנין שכל סכת ומכה שהביא הקב"ה על המצריים במצרים היתה של ארבע מכות וכו'. כך היא הנירמא האמתית בזה ההנדה. כי באמת לא בא ר' אליעזר לחלוק על ר' יוסי, וגם ר' עקיבא לא חלק על ר"א אלא כל אחד האחד מהם קבל דעת חברו והוסיף עליו. כי המנין הראשון ביאר שהיו מכות מצרים עשר וכו' ר"ל הגלילי וקבל זה ועשה מסנו תוכחה שהיו מכות הים המסיום בחשבון האצבעות כמו שבארתי. והתקדמות האלה קבל אותן ר"א והוסיף עליהם, שאם היו מכות מצרים עשר כדעת המנין הראשון ומכות הים היו המס פעמים שהם כדעת ר"ה. וכא ר"א וביאר שבכל מכה ומכה בין במצרים ובין על הים נכללו ארבע מכות. והיו א"כ מכות מצרים ארבעים ומכות הים מאתיים. כי בהיות מופתי הים המס פעמים יתירם ממופתי מצרים שמספרם ארבעים יתחייב שהיו המכות על הים מאתיים. ולכן לא אמר ר"א מנין אחת אוסר שהיו מכות מצרים עשר לפי שזה כבר מנה המנין ור' יהודה בסימניו, ולא אמר ג"כ מנין שהיו מופתי הים המטה נגד מופתי מצרים לפי שזה כבר ביאר ר' יוסי. אלא תוכיח רק שהיו ארבע מכות בכל מכה

סוף לגוריו. ר' שנקפאו המים ותקששו באבנים שנאמר שברת ראשי תנינים על המים. ר"ל שנתקשו המים עד שנעשו חזקים באופן שישברו הראשים עליהם. ר' שלא נקפאו בקפיאת שאר המים הנקפאים ר"ל להיות החיבה אחת אלא היו החיות רבות באילו היו אבנים מסודרים קצתם על קצתם. והוא גם שאמר מדרת בעד ים. ר' שנקפאו כזוכות והיו בחזירים כשהם כדי שיראו קצתם את קצתם בעת עברם בים, וכמ"ש השכת מים עבי שחקים. ר"ל קיבוץ המים היה קצתם השמים למחר שהיו בחיר. מ' שהיו נחלים מהם מים מתוקים והיו שותים אותם. י' שהיו נקפאים בעת שהיו נחלים אחד שאלהו מהם מה ששתו במרם ירדו לארץ, וכמ"ש נצבו כמו נד נחלים. ר"ל הדבר הנחל היה נקפא בלב הים. ומצאו בקבלה ג"כ שבאו על המצריים מכות בים יותר מסכות מצרים. אבל כולן היו מעשרה המינים אשר לקו במצרים ותחלקו למינים רבים על הים ת"ו רמז באמרו אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר, היינו במדברים סוף. ע"כ לשון הרב. ולמדנו מדבריו שהמשנה החיא ענינה הנסים שנעשו עם ישראל בהצלחם. אבל ענין המכות שנלקו בהן המצריים במצרים ועל הים הוא דבר אחר ועליו נאמר במשנה עשר מכות נלקו המצריים. ומורה שחשעשר מכות הן כנגד המצריים והעשרה נמים הם בבהית ישראל וערכם. וכדרך הזה לא תפול מתירה מהמשנה לדברי השלמים האלה. עוד ביאר שהמכות שנלקו בהם המצריים על הים היו מנין עשר מכות. והביאו לזה לפי שראה שכל תחכמים האלה עשו חס וערך נולד בין מכות מצרים למכות הים. באמרו שבער כל אתה ואחת מסכות מצרים נעשו המס על הים. כי היעלה על הדעת שלא עשו היחס והערך הזה כ"א במספר שהוא דבר סקרי בהן שלא יהיה שום תדמות והם בעינים ועצמם? תאם נאמר ששני מיני הארץ הם כנגד שני אנושים שנמכרים בשוק? אלא אין ספק שלא באו התחכמים להעריך ולהים מכות מצרים למכות הים כ"א לחיותם מתיחסות בכמותן ואיכותן ומבנה. ולכן היתה הדרשה כמה לקו באצבע עשר מכות אמור מעתה וכו'. ר"ל שנעשו על הים המכה פעמים נגד האצבע שנעשה במצרים כי יש ביה המס אצבעות. ומזה תוכיח שהיו מכות הים מנין מכות מצרים כיון שכלן היו אצבעות. ואולי יסמך לזה ג"כ הפסוק שאמרו הפלשתים כשבא ארון האלהים אל המחנה כימי עלי, שאמרו אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האוירים האלה. אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר. ובאמרו, בכל מכה רמז לעשר המכות שבמצרים ובאמרו, במדבר הכונה על מדבר ים סוף כמו שחבאו הרב. וראוי שנפרס זה ונראה אם יצדק בכל המכות, כי היום שנעשה מהאור במצרים ג"כ נעשה

כפי הסלים באותו פסוק שדרש ר"א, כי הוא דרש הכתוב בלו מראש ועד סוף, הרוק אפוא אחת עברה שנים, ועם שלש, דרש צרח במני עצמה שהוא ארבע, ומשלחת סלאבי רעים דרש בפני עצמו שהוא חמש, ובצדק כל אמר פיו של ר"ע כי הרוק אפוא וכן עברה תעם ותרם על שמות סורים על היחיד, ולכן ראוי שירדשו כל אחד מהם על כל אחד מהשמות הארבעה, אולם משלחת סלאבי רעים היה ראוי שירדש על המורכב לפי שהוא קבוץ סלאבים רעים שהם היסודות החפניים בצורותיהם ואיכותיהם, ולכן אמר על קיבתם וחרכבתם משלחת סלאבי רעים, ומזה הוכיח שבהיות חמש סבות בכל מכה מסכות מצרים שיתחייב שהיו במצרים חמשים סבות ועל חים סאתים וחמשים סבות, ובעל המלמד כתב שהיו בחמש סבות ארבע כנגד ארבעה היסודות והחמשים כנגד הנללל שהוא נשם חמישי, ואילו נמשכו המספרים, אך מה שכתבתי הוא יותר נכון, והותר בזה הספק אשר בשער צ"א.

במה מעלות סוכות למקום

עלינו, אילו חוציאנו מסצרים ולא עשה בהם שפטים וכו', השלם האמלי רבי עקיבא במאמרו חיקר הרוק רצה להוכיח כל תחסדים והסוכות שקבלנו מה' ביציאת מצרים ובסבת היציאה, והוכיח עוד שרובם היו על צד חיות טוב ולא בדרך הכרת, כי גם בולתם היה מתפסים הרוק חיותא והש"ת עשה עמם יותר מהצורך בדרך ותרגומו, ולכן אמר כמה מעלות סוכות במקום עליו, ר"ל כמה מהחסדים והמעלות והנכבדות שלא על צד ההכרה אלא על צד חיות טוב שהוא הנרצה, כי הוא נמלנו טובות כרחמי ורכוב חסדיו לא בדברים ההכרחיים ב"א ע"ה החטבת, ולכן המעלות הסוכות האלה הם להקב"ה המיד עליו בשמר חוב שיש לאדם על בעל חובו שלא פרעו, ובמאמר המפורסם מה אשיב לך על תגמולתי עלי, והוכיח ראשונה היציאה ממצרים כי זאת חיתה להם מעלה הכרתית ואמר שאילו חוציאנו הקב"ה ממצרים ולא עשה במצרים שפטים והם הסכות שלקו דינו, כלומר די חיה לנו כזה, לפי שבין שנאמר שהיה גלות מצרים במאט השבטים או שהיה בגורת ח' לחבילת חבטתו או שבני ישראל בכחיתם ירדו יסמח, הנה אין ספק שבאחד משלש הדרכים האלה שהם סבת הגלות כמו שכתבתי לעיל חיה די להם שיצאו משם, אף אם לא ינקמו מאויביהם, ולפ"ז משפט המצריים ומכותיהם היה לישראל על צד חיות טוב. — ע"ה עשה בחינה שניה והוא שביקש עשה בהם שפטים לחיותם רשעים במה שהעבירו את בני ישראל בפרך, אע"פ שהקב"ה לא יסדר המערכות העליונות ולא יסיר נבורת השרם חיושבים ראשונה במלכות דינו, כלומר די חיה לנו בזה, אבל לשדר המערכות ולבטל בחות העליונים מפני

ומכא, וכשתחבר הקדמתו עם הקדמות החכמים המתנהגת יצא מהם שהיו סכות מצרים ארבעים וסכות חים מאתיים, אמנם מהו ענין ארבע סכות שהיו בכל מכה ומכה? ונולד לומר לפי שבכל מכה היו מורכבים הארבעה היסודות ואם בהפסדם ואם בהתחוחם, ואחרי שלא נעשה חרבך בדרך חטבע ע"ה בדרך נס יתחייב שכל אחד מהיסודות חובו כאותה מכה, ובה האופן היתה כל מכה של ארבע סכות: אחת שנעשה ביסוד האש של אותו מורכב, ואחת שנעשה ביסוד הארד של אותו שנעשה ביסוד הארץ של אותו ביסוד המים, כי בכל מכה ומכה נשתנה כל אחד מהיסודות אשר באותו מורכב ע"ה נס. והנה הוכיח המגיד חיות בכל מכה ומכה ארבע מספוק ישלח במ הרוק אפוא נה, והוא כפסד תחלים במסוד ע"ה התחיל האוינו עמי תורת, ודא המגיד לדרשו ע"ה מפני שכתבתי שמה התחיל לספור סבות, במסור אשר שם במצרים אותותיו ונה ויהפוך לרם יאורחם ונה ישלח בהם ערוב ויאכלם וצפרדע ותשחיתם, ואחר זה הוכיח הארבעה ויתן לחסיל יבול ויניעם לארבע, ואח"כ יתגן בכרד נפנם, ואחריו חרבך ומקניהם לרשעים, ואין שאמר אחר וזכרן הסכות ישלח במ הרוק אפוא הוכיח ר"א שלא אמר ישלח במ על המצריים ב"א על הסכות שהיו נללים בכל מכה ארבע סכות שהם א' הרוק אפוא, ב' עברה, ג' ועם, ד' ר' צר משלחת סלאבי רעים, כי הוצר החיא היא משלחת המלאכים הרעים, ואין ספק שהיה ראוי לומר צר משלחת סלאבי רעים, וכן היה ראוי לומר סלאבים רעים, אבל כפי יבא הסוכות במקום המסוד כמו מי חסרים, והמסוד במקום סוכות כמו אל תתן לחית נפש תורד, ויש ספרים שגורסים הדרשה הזאת באופן אחר: עברה אחת, ועם שנים, צר שלש, משלחת סלאבי רעים ארבע, שלא מנה ר"א הרוק אפוא באחת מהן לפי שסבר שהוא כולל לכל העשר סכות לגופן איצטרך, אבל הנדבא הראשונה היא יותר אמתית אצלי, והותר בזה מאמרתי הספקות אשר בשערים ע"ה פ"ה פ"ה.

רבי עקיבא אומר מנין שכל

סכה וסבה שהביא הקב"ה על המצריים במצרים חיתה של חמש סכות וכו', כבר בארתי שנה ר"ע לא בא להלוק על ר"א ולא על הראשונים, ב"א לחוסך עליהם בחינה אחרת מסאת המורכב, לפי שבכר התבאר בהכמה שהמורכב יש לו בה נוסף על כל אחד מהשמות אשר בו, ולכן סבר ר' עקיבא שהיו בכל מכה ומכה חמש סכות שהיו ארבעה כנגד ארבעה יסודות, וחמישי כפי המורכב שהוא זולת סכל אחד מהשמות, ב"ה שכתבתי או בהפסד נבחין חזית המורכב או השתנותו והפסדו, ונבחן גם כן השני בכל אחד מהארבעה שפטים, הוכיח חיותם חמשה

התחתנים זה באמת היה מעלה רמה לישראל ועל צד
 חיותר טוב. — עוד עשה בחינה שלישית והיא אילו
 עשה השפטים באלהיהם ולא חרז בכוריהם דיינו,
 ר"ל פי משפט המצריים ומכוחיהם היה כפי
 הצדק לפי שהם הרשיעו לישראל והנפסו תהומות
 היא חסות, אבל הכבורות לא היו ראויים לעונש כי
 לא יוסתו בניו על אבות. לכן אמר שמלכד מכה
 בכורות היה די לנו במה שנעשה במצרים עצמם
 עם הציאה מהגלות, ומחבתיה חזקה באה מכה
 בכורות למעלה בפני עצמה ולא נבללה בכלל
 השפטים שעשה בהם. והנה נזכרת מכה בכורות
 אחרי משפט האלהות לפי שנמשכה ממנה, כי
 אחרי שנלקו העליונים נלקו התחתונים הסתחיסים
 אליהם, ונזכרה חסבה הראשונה ואחרית המסובב
 ממנה. — עוד עשה בחינה רביעית והיא אילו חרז
 בכוריהם ולא נתן לנו את מסומם דיינו, ואמר זה
 בעבור שכל חרז אין ראוי שיענש אדם בשני עונשין
 כי קצת נזרל קם ליה בדרבה מיניה, ואם המצריים
 נענשו בגופם היה די בזה ולא שיענשו נ"כ בגופם,
 אבל היה על צד חיותר טוב שנתן ה' את חן העם
 בעיני מצרים, שעם כל הרעה שקבלו בעבורם
 השאילום אה כל אשר להם, וכבר היו ישראל
 מתעללים מלשאל מהם, והתנודד חקב"ה לומר למשה
 שיתלח פניהם בזה, שנאמר רבר נא באוני העם.
 וחסמתי על השואלים איך אמר רבי עקיבא ולא עשה
 בהם שפטים דיינו, ולא נתן לנו את מסומם דיינו, הלא
 הש"ת אמר לאברהם וגם את חנוי אשר יעבודו ה'
 אנכי ואחרי כן יצאו ברבש נדול? וספני זה באו
 למרש דברי השלם ר"ע אשר לא כרת ואשר לא עזה
 על לבו, כי באמת הוא מזכיר הסדר ה' עמנו אם
 באופן הנזר שזמר לאברהם ואם במעשה הציאה
 מצרים, ולכן אותם הדברים עצמם שהבטיח לאברהם
 הם המוכות אשר חשפני עלינו. — עוד עשה בחינה
 חמישית באמרו אילו נתן לנו את מסומם ולא קרע
 את הים דיינו, ל"ש שעשה ה' נס נדול בקריעת ים
 סוף כי שנה הסדר הטבעי המוסכם מישפת ימי
 בריאתי מבלי הכרח כ"א על צד חיותר טוב, לפי
 שכבר היה חקב"ה יכול להצילם מיד מצרים אחרי
 שהתירם משם מבלי שיקרע את הים, אם לא היה
 טקשה את לב פרעה לרדוף אחריהם, כי הוא לא
 רדף כ"א בעבור שהקשה ה' את רוחו ובני ישראל
 עשו עלילות במו שאמר וישבו ויחנו לפני פי החרות
 ואמר פרעה לבני ישראל נבזים הם בארץ, או שישם
 בלב פרעה לשוב מצרימה כי לב מלך ביד ה' אל
 כל אשר יחפץ יבטן, או שילך על המצריים אבנים
 סן חשמים או באופן אחר הראוונים כי רבים הם
 לפני המקום לעשות כרצונו, ולזה אמר ר"ע שחיו די
 לנו בכל הנסים שנעשו במצרים נם מבלי סופתי חים
 שלא נעשו על צד תחכרת אלא על צד חיותר טוב

כדי שיחמו המאים סן הארץ ורשעים עוד אינם. —
 עוד עשה בחינה ששית והיא אילו קרע לנו את הים
 ולא העבירנו בתוכו בהרבה, ונתן זה לישראל לא
 נכנסו לים לעבור בו משפתו על שפתו כי באותו צד
 שנכנסו בו באותו צד עצמו יצאו כי היה הבקיעה
 בעץ קשת עזל, וסח התוליו א"ב בכניסתם בלב הים
 אם לא לאחר משני ררבים או לשניהם יחד: אם
 להגדיל את ה' שיעשה עמם מלא, או אם כדי
 שיכנסו המצריים אחריהם ויחיו נשקעים בתוכו, אעפ"כ
 חיו די בפלא שנקרע להם הים ולא צללו המצריים
 בעומרת במים אדירים, חתו על צד חיותר טוב, נם
 חייבי ה' עשה לעשות פלאים אחרים באותה העברה
 במה שיבשה הארץ בתוך הים ולא היה שם רשע
 וסם כדי לחקל מהם תמורה והעמל באותה ההעברה
 וב"ש לשנים וסוף, והש"ת החריב את קרקע הים
 והוכיז אותה בארץ פסוטה וישרה ונבאילו לא חיו שם
 מים מעולם, ולזה בא רוח קדים עזה כל הלילה
 להחרבו וליבשו, נם היה קרקע הים מלא נבעות
 ועסקים וחוללים הרבה שלא היה באפשרות לאדם
 שילך בו, והש"ת שם העקוב למישור והרכסים
 לבקעה, וזה בלו על צד חיותר טוב, ועליו אמר
 חשלם ר"ע אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו
 בתוכו בהרבה דיינו, כי באמרו קרע לנו את הים
 כבר הודת הנם מקירו שנכנסו בים ולא חוטבשו,
 אלא שהעברים בתוכו ביבשה נמורה, זו היא המכה
 בפולה. — עוד עשה בחינה שבעית באמרו אילו העבירנו
 בתוכו בהרבה ולא שקע צרינו בתוכו דיינו, כלומר
 אילו העבירנו ה' בתוך הים ביבשה כמו שהגדיל ה'
 לעשות עמנו והמצריים היו רואים הפלא העצום תחוא
 וחיו פתחים ובורחים למצרים, בזה היה די לנו
 מהחשונה והחצלה, אבל הש"ת לא רצה ב"א לחקשוח
 רוחם ולעצום את עיניהם כדי שיכנסו בים וישקעו
 בו ולא ישאר עוד במצרים ארוב תנודר, וכבר נתתי
 את לבי פעמים הרבה לדעת איך נכנסו לים המצריים
 בים ולא כחרו את ה' ואת סוכו ונסיו על ישראל,
 הלא ידעו חקב"ה כי בתכנסם בים יסוהו, ואף
 שראו את ישראל נכנסים בתוכו, הלא להם לדעת כי
 אצבע אלהים היא, ונם הגדיל הגדיל ה' ארץ נשן
 בכל סכות מצרים, ואיך א"כ שנתנעו המצריים להכנס
 בתוך הים? אבל חאמת בזה הוא שהם היו ורופים
 אחרי בני ישראל בחשבם שהיו הולכים רחוק ישר
 ביבשה על שפת הים, לא שחיו נכנסים בתוכו, חתו
 שאמר הכתוב ויסע מלאך האלהים החולך לפני מחנה
 ישראל וילך מאחריהם וגר יבא בין מחנה מצרים
 ובין מחנה ישראל ויחי הענן והחושך, וכמו שפירש
 רש"י ז"ל ויחי הענן והחושך למצרים, אמנם באשמורה
 תבקר אחרי שחיו כלם נכנסים בתוך הים נאמר
 וישקף ה' אל מחנה מצרים בעבור אש וטנן, ואז קם
 אותו אור ראו המצריים שחיו בתוך הים וראו חומת

החסיר, ר' ויתורו מסנו עד בקר וירום תולעים ויבאש כאשר רבר לחם משח, ה' שלא היה ביום השבת במ"ש ויניחו אותו עד בקר כאשר צוה משה ולא הבאש ורמח לא חיתה בו, ר' שלא היה יורד כשבת שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו, ו' שפסח בבואם אל ארץ נשבת שנאמר את חסן אכלו עד בואם אל ארץ נשבת, ה' קיום חסן בצנצנת לדורות אף ב' מסבכו נמס שנאמר והם השמש וגמם, וכל זה מורה על סעלת חסון האלחי חזק. — עוד עשה בחינה עשירית באמרו אילו האכילנו את חסן ולא נתן לנו את השבת דיינו, לפי שהשבת ניתן במדה קודם בואם אל הר סיני כאשר ירד חסן, ומעלת מצות השבת רבה היא, כי תורה על חרדש העולם ועל הסנוחה הנפשית לעולם שכלו שבת, וכמו שנאמר בתפלת היום ולא נתתו ה' אליהנו לגוי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים נם במנחתו לא ישכנו ערלים ב' לעמד ישראל נתתו באחבה לרוע יעקב אשר בם בחרה, כי באמרו ולא נתתו ה' אליהנו לגוי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים רמז למעט הירוש העולם שהוריש את האומה וזכרנו ולא לעובדי פסילים, ובאמרו נם במנחתו לא ישכנו ערלים רמז למנוחה הנפשית לעולם שכלו שבת. — עוד עשה בחינה י"א באמרו אילו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני דיינו, ר"ל מלכו מה שהשלימם בשלמות הנטות עד נתן להם התורה, כי זהו חסן בקרבם לפני הר סיני ובקבלת התורה שפסקה וזמנתו, וידוע שלא עשה כן לכל גוי, וישראל לא שאלו אותה כי לא עלה על לבם שיזכו לחסר העלין התוא, ולזה אמר בו דיינו. — עוד עשה בו בחינה י"ב באמרו אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, וענין זה הוא שנתן להם חקב"ה את התורה בעצמו ובבכורו, כי חנה קבלת התורה והמצות כבר נכלל בחקרכה לפני הר סיני, אבל אמר שנתינת התורה חיתה ע"י הש"ת ומפי הנבדחה שמש עשרת הדברות, וידוע שלא היו ישראל ראוים לאותה מדרגה, והיה די לתת להם התורה ע"י משה רבינו ע"ה, אבל על צד חיותו מוכר דבר ה' אל כל קהלים, יש מפרשים ולא נתן לנו את התורה בכלליותה אמונותיה ומצותיה והיה מסתפק במצות פועמות כמו שנתן לאדם הראשון או לנה או לאברהם. — עוד עשה בחינה י"ג באמרו אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דיינו, ואין הכוונה שישארו במדבר בערבים ולא יתנו ארץ, אלא עניינו שנתן להם ארץ ישראל שהוא חסן ומצוינו מן חיישוב וסגנון חרשתת העולם, ואין סול ולא שר שולם עליהם כ"א שכינת ה', ולפי שצ"ה היא לכל הארצות בשלמות הנטות והרחניים, לכן אמר שהיה די להם להשיבם בארץ אחרת, אלא שעל צד חיותו מוכ נתן להם את הארץ אשר ה' תמיד דורש אותה, יש מפרשים

הים ואז נבחרו נחפזו, והוא מה שאמר ויהם את מחנה מצרים כי נפלה עליהם כחלה ומחומה רבת, ואע"פ שקודם זה היו תולכים בסדר ואופן נאה בדרך התיילת, מיד נתבללו בראותם את הים, והיו יסר את אומן מרכבתיו וינתנהו בבכדות, ר"ל שלא היו רוצים לחלוק והם אומרים אלו לאלו אנוסח מפני ישראל, כלומר נחזור לאחור וננוח, כי זהו מכלל הנפלאות שנעשו במצרים, והוא אמרו כי ה' נחלם להם במצרים, ואז יראמו ה' אל משה נמח את ירך על הים וישוכו המים על מצרים, ר"ל כבר הם מרגישים כנס קודם שינוסו, ואז תחומות יכסימו ירדו במצולות כמו אבן, ולכן אמר ולא שקע צרנו בחובו דיינו, כי השקיעה חיתה מוכה כפולה ומכופלת. — עוד עשה בחינה שמינית באמרו אילו שקע צרנו בחובו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה דיינו, ר"ל לא די שחקב"ה עשה עמם התשועה והנאולה עד להפליא במצרים ועל הים כי גם אחרי כן לא עזבם ולא נמסם וסיפק צרכם במדבר ארץ לא ורתעה מקום שרף עקרוב הנאמן, חזו בדרך המכה למי שאמר היה להוליכם מצד ארץ פלשתים כי קרוב הוא ויחית ארץ נשבת למצוא אוכל למשם, אבל כדי להשלישם עוד בתורתו ובמצותיו ולשאר הדבריות שראתה הכבדת העליות תולכים במדבר השמם ולא נתן להם צרכיהם בצמצום כ"א בספוק גדול ולא יום אחד ולא חדש יסם ולא שנתים אלא ארבעים שנה לא הסדר דבר, וידוע שבאשר יצאו מן הים אילו היו שואלים להם הצרכים אתם עוד דבר יותר מזה בודאי היו אומרים דיינו כמה שנעשה לנו מתנפים במצרים ועל הים, ומכאן ואילך די לנו שינחנו עצמו בדרך המכבד, אמנם הש"ת על צד חיותו מוכ סיפק צרכם במדבר ארבעים שנה בכל הדברים הנצרכים להם בדרך הפלא. — עוד עשה בחינה תשיעית, באמרו אילו סיפק צרכנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את חסן דיינו, כלומר אפשר היה לספק צרכנו ולתת להם בר ולחם ומזון אנושי אע"פ שהיה קנינו בדרבים נפיים, אבל האל ית' על צד חיותו מוכ נתן להם את חסן שהיה מזון אלוהי מנושם באורי היותו בו חסן עלינו, כמו שדרשו חז"ל להם אבירים אבל איש, להם שאולכים מלאכי השרת, עד שלחיותו דבר יתא מן המכע לא ידע מה הוא חיו מרגישים בו כמה מעטים, לקטנים היה כלום השמן, הנבחרים עושים אותו ענות, לתולים היה מעט כנפיתיה ברבש, לקנים וכשלו במדה, לאומות העולם בורע נר, והיה יכול לספק צרכם בעונות שהתעוררו ממצרים כמו שפסק במלכושיים.

וכבר נזכרו כסן שמונה נסים נפלאים; א' חיותו באורי הפשוט ותעשה מסנו מזון ראוי לחונה, ב' שתתמיד חנם חזו ארבעים שנה ובכל הנפיים שגזכרו בתבוב לא נמצא נם מתמיד זמן ארוך כזה, ג' וימודו בעמור ולא העדיף המרבה ומסמעים לא

ברך שואל ומשיב, שכל אחד מישראל ישאל, על שום מה' בכל אחד משלשם הדברים האלה, וישיב עם המעם והסבה למע' יצוה הקב"ה בתם. וכל מי שאמר הדברים האלה כבר יצא ידי חובתו, והמסופק בסיפור התנזרות שנוכר סקודם חולתם חרי זה משוכה, ואף כי הפסח היה נאכל באחרונה על השובע כמו שנאמר על מצות וסרודים יאכלו, אעפ"י חזירו רכן נמליאל ראשונה לפי מעלת הסם שנעשה בו, וכן תמצא בפרשת החדש שצוה הש"ת ראשונה על הפסח ואח"כ על המצות והסרודים, והנא אורחא דקרא נקם, וכבר בתבתי בשערים הפסח הנדול אשר יפול בענין הפסח בפי המעם שנחנה התורה עליו: אשר פסח על בתי ישראל כנגדו את מצרים ואת בתיו הציל שחזק קשה סאר בפי שאמרתי בשער צ"ה, והר"י בדרש החדש בתב דברים מצרים ונראה שחם נתינים בספס הזה באסרו ז"ל שיתחברו בזה שני שרשים, האחד שהש"ת לא ישנה סבע המציות חסיר אלא ימשיכו אל חיותו ומכש אמ לא לצורך והבחר נדול; השני שהדברים הסניעים סאחי יח' בלי אמצעי הם סכוח כללות וז"ל הלכות, ואין הדברים סניעים לאישים סאת הש"ה בולת אמצעי, כי אילו היה בן לא היה נספח צדיק עם רשע בשום צד, והוא מה שאמר שלמה בתבסות אמ ערש רש ונול ספסם תצדק תראה סמדינה אל תחמם על תחפץ כי נבוח מעל נבוח שומר ונבחים עליהם, והו דעתו ז"ל אבל הוא בלי סספיק לפי סמצינו שהסליא הש"ת בין בני ישראל ובין המצריים כפי מה שיעירו עליו הכתובים בסבת הערוב והרבר והחשך, וגם בכל שאר הסכות כפי קבלת חז"ל, ולמה לא היו שם תנזרות כללות והענין שזה כולו? וכן בקריאת ים סוף נאמר כי היה הענין והחשך למצרים ויאר את הלילה לישראל, ואף שנכנסו כלם בים נסבעו המצריים ויצאו לישראל לרחוק, ולמה לא היו תנזרות כללות ושוות לכולם? גם תיחס על הרב שאמר כי הדברים הסניעים סאחי יח' בלי אמצעי הם סכוח כללות לא הלכות, כי אין זה ב"א הסתלקות ירעתו והשנתו יח' מהפרטים, ואין יאמר שאין הדברים סניעים לאישים סאת הש"ת בולת אמצעי, הלא עניני משה רבינו ע"ה ונבואתו סותרים אותו?

אמנם מה שנראה לי בתיור הפסח הזה תרענו אחרי שיתבררו לך התקדמות בזה הענין, התקדמה הראשונה היא שהנתינים התתנזרים קשרים עם הנתינים העליונים וסופסעים מהם, וכ"ש בעניני התבואות, וכבר ניתנה התורה תרענו הוואת באסרתי וסמכר תבואות שסם וסמכר נרש יריהם, ואסרו חז"ל אין לך כל עשב ועשב סלסמה שאין לו מול ברקיע סבה אותו ואסרו לו נדל, שנאמר הירעת תוקות חסידים אמ חסידים סמכר בארץ, תוקדמת חשינה סמול סלח הוא הכבוד והנדול ב"ב סלוח בבחו ונבורות.

ולא הכניסנו לארץ ישראל שחיה די שיתן את הארץ לבניהם או לבני בניהם שנולו בסדבר ולא לאותם שיצאו ממצרים, שחיו בהם הרבה פחותים מעשרים שנה שיצאו ממצרים ונכנסו הם בארץ ויהי די להם בנסי יציאתם שראו. — עוד עשה בחינה י"ר באסרו אילו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה בית המקדש דיינו, לפי שכן היו סתכפרים ענותיהם של ישראל והקדים ה' רפואה לסבתם שיתרפאו סחולי הנפש, לפי שאין איש בארץ אשר יעשה סוב ולא יחסא, גם כי בביח"ס נעשו בו נסים הרבה, וכל המעלות שהוביר נסים הם, אח"כ כלל רבי עקיבא כל הסכות והמעלות האלה, ואמר כי בתחבוק כולן יחד על אחת במה ובמה שאנו הייכים לחיות סכיר טובה בפולח ומכשולת כזו, והנה לא חזיר ר"ע גם השלו והבאר ועניי הכבוד ושאר הנסים שנעשו לאבותינו בסדבר לפי שכלל באסרו כי סיקם צרכנו בסדבר ארבעים שנה, גם לא חזיר סלחמה סיתח וענו ומלבי בנען שנעשה בהם במה נסים לפי שכלל באסרו הבניסנו לארץ ישראל, כסך חבל חזיר ר"ע ס"ו מעלות עם מעלת יציאת מצרים, וכבר אמרו שחיו ס"ו מעלות האלה כנגד ס"ו שיר המעלות שאמר רוד, ובגד ס"ו מעלות שעשה הקב"ה במצרים עם ישראל כמו שהזכירם יחזקאל באסרו ואעבור עליך ואראך סתבוססת ברסך ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים וגו', וכנגדם היו במקדש חמש עשרה מעלות כסחיו עולים מעזרת הנשים לעזרת ישראל, ולכן קראם ר"ע מעלות ולא סררים לחציה על הרמזים האלה, והותרו עם זה הספקות אשר בשערים צ"ב צ"נ ת"ר.

רבן נמליאל היה אומר כל מי שלא אמר שלשם דברים אלו בפסח לא יצא ירי חובתו ואלו הן פסח מצה וסרוד וכו', המאמר הזה הוא משנה בפרק ערבי פסחים, ולא נזכרה עד בה לפי שהזכיר ראשונה בתחלת התנזרה שמצוה לספר בלעזת מצרים ואומן הסיפור לרעת שסואל ואח"כ לרעת רב, ומכרז אח"כ דרשות שלשם התבנים די יוסי הנלילי ור"א ור"ע, ולפי שלא ידענו מה הוא הספור שהוא טובה כלילה הווא שאין ראוי לפחות סמנו כל אשר בשם ישראל יכונה, אם הסיפור כולל כל המאמרים והתנזרות אשר קטנו ואם כי די במקצתם, ועבור זה תקנו ססדרי התנזרה לקרא באחרונה המענה הוואת שביאר בה רבן נמליאל הדברים שחם טובה נמורה לחזכירם בזה הלילה, שאם לא אמרם או שסאר אחד מהם לא יצא ידי חובתו, ואעפ"י שיאכל הפסח והמצה והסרוד לא יצא ידי חובתו אם לא סיפר ענינים בפה, והם פסח מצה וסרוד, לפי שספור היציאה ממצרים יכלול ענין תנולו שמודה עליו חסור, וענין הנאולה יורה עליו המצה, ומכח בכורות והצלת ישראל סמנה יורה עליו הפסח, אבל צוה רבן נמליאל שידרוש אותם

ובחדש ניסן הוא בבחו הגדול כי הוא מזל הצומח, וחבלית נבחרתו ביום י"ד וביום מ"ו על יד המאד הגדול העמוד: במחציתו, וכמו שביארו זאת הכמי התכונה ולכן מצאונו ראשון לכל המזלות ובראשם, והזכירו הרמב"ן על פסוק איש שם לבית אבות וכו', והתקדמה השלישית היא מה שאמרנו תול' שהמצרים היו עובדים למזל סלח והכתוב מורה ע"ז באמרנו כי תועבה מצרים כל רעה צאן הן נזבה את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסלקנה, לפי שהיו תושבים שאותו מזל ישפע עליהם מכות העושר והכבוד באמצעות הכבוד ותעלי שחיו נזחין במקנה התוא אשר נקרא שמו עליו ותוא בדמותו בצלמו. ההקדמה ההכרית שבני ישראל במצרים רובם היו עובדין למזל טלה כמו המצרים עצמם, וכבר נלה זה הנביא יחזקאל באותה פרשה שהזכירנו לעיל ביום בחרי בישראל ואשא ירי לזרע ביה יעקב ואומר בארץ מצרים וכו' ואמר אליהם איש שקתי עיני השליכו ובכלול מצרים אל המסא אני ה' אליהם, וימרו כי ולא אבו לשמט אלי איש שקתי עיניהם לא השליכו ואח' נלוי מצרים לא עזבו ואומר לשפוך המתי עליהם לבלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים. ההקדמה החמישית שהדברים המצעים מאותו ית' על ידי אמצעים הם מוגבלים כפי סדרם ופבעם אשר תוסבעו בו בחכמת בוראם, אמנם הדברים המצעים מסני ית' בלי אמצעי הם כפי המשפט הישר והרין התוחך, ולכן אמר הנביא ומה אקשה כי יקום אל? ואמר לפני ילך דבר ויצא רשף לרגליו, ואמר המסכים לזח מלך יושב על כסא דין מורה בעיני כל רע, לפי שבתויתו ית' משנית בהישגתו הפרסית יעבור הכל על פי שורת הדין מאין השב — ואחר הדברים והאמת האלה אומר כי לפי מה שבא בהקדמה הראשונה הנזכרים השפלים מרשעים מחגריים המשימים, לכן היה לכל אומה מתאומות וארץ מתאומות מזל מיוחד בין השמים להשפיע עליה ביהוד, ובמאמר דניאל שר מלכות יו, שר מלכות פרס, והיה המזל סלח השולט במצרים ומשפע שבת, ולכן היו המצרים עובדים אותו ומכבדים את צורתו כמו שבא בהקדמה השניה, ובעבור שהיה מזל סלח ראש המזלות והראשון שבאופדתם כמו שבא בהקדמה השלישית, לכן היו הכבודות כלם מיוחדות אליו בפרס, והוא היה מושל עליהם בין שהוא בכור אדם או בכור בהמה, כי לחיותם בכורות היו כלם משפעים מאותו מזל. ועם היות בני ישראל גם הם וגוים אחרי עבודת מזל סלח ומיחרים אליו בכוריהם כמו שבא בהקדמה הרביעית, נתח לא עזבו את ה' אבל היו תושבים שישפע מהמזל ההוא מכות אף כי הש"ת הוא אליהם ואליהם אבותיהם, ולכן צעקו אל ה' בצר להם, ואמר הכתוב שישפע אליהם את נאקתם ויזכור את בריתו שהיו סכות מניעות לנאולה, ומצד

אחר וירא אליהם את בני ישראל ד"ל ראה נלוייהם שהיו עובדים למזל סלח כמו המצרים, והש"ת הכריע ע"י בריתו תעקתם את הסבות המונעות את הנאולה שהם מעשים הרעים והמה כפי' חסר להם עליהם והוא אמרו וירע אליהם, ד"ל שחמל עליהם לנאלם, ולכן סלח לפניהם איש משה עבדו להשריש בהם ראשונה האמונה והתורה האמתית כמו שאמר לו לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אליהם אבותיכם נראה אלי וכו' וכו' נאמר ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכו' ראה את עניי ויקדו וישתחוו, ד"ל שהאמינו בהשגחתו ובי ראה ביריעה פרסית את עניי, ולכן עזבו נלוי מצרים רשבו אל ה' אליהם, ולחיותם כבר בשלמות האמונה והרבות בה' לכן לא נחשטת עליהם רעת הסבות אשר הובו המצרים במצרים, כי הבריד ה' ביניהם, ולחיות הסבות האלה נמשכות ע"י אמצעים חיות פעולתן מיוחדת כפי תבה הניתן להם מאת ה', והנה והפלא ה' את ארץ נשון אשר עמו יושב עליה, אמנם בעבור שהיו המטרות העליונות מחייבות העבודות למצרים במצרים, הוצרך הקב"ה בכבודו ובעצמו לפקוד על צבא המרומים במרום לכלל כל מזל סלח בלילה ההוא, ולחיותו שולם בכבודו מצרים נמשכה מכת בכורות אחר משפטו, כי הוא הוא תליא, ולכן נלקו הכבודות כלם מכבוד פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה ועד בכור בהמה בלם נלקו, לא מפני שבכור השפחה ובכור בהמה היו המאים בענין ישראל כ"א לחיותם בכורות, כי בלקו בכור המזלות היה מחויב שכל הכבודות מאיות מין שהם יהיו נלקים בהיותם במקום שולמנות המזל סלח שניקח עמם ע"י תכה הבלתי בעל חבלית הש"ת כדי שיצאו ממצרים, ונלקו הכבודות בהלקת המזל השולט עליהם, והנה היו בבורי ישראל גם הם נכללים במכת הזאת אם כפי הסדר הסבעי כיון שהיו בכורות וניקח מזלם, ואם כפי המשפט הישר לפי שגם הם היו עובדים מזל סלח כמו המצרים והיו ראוי שילקו עמם, לכן כדי להציל את ישראל מאותה מכת צוה הש"ת להם כי בעשור להרש יקחו איש איש לבית אבות שה לבית, שהוא היותם והמשפט שמזל סלח וישחמו אותו ויתנו את רגו על כל דלת תל כל מחזה כיון שיווד במעשיהם שמזל סלח נלקה ושאי ראוי לעבור חובת אליו יתורם בלתי לה' לבדו, כי נבוח סעל נבוח שומר והכל בירו בחומר ביד היתד, ולכן צוה שתהיה לקיחתו בעשור להרש שהוא בשליש נבחרתו, וביום י"ד שהוא נבחרתו ומעלתו העליונה ישפך את דמיו, והנה שאל ידרשוהו אלוהם ממנו להציל לו דמעתו, לכן יקבעו ישראל בעבודתו ויבירו ורעו כי לה' המלכות ואין בה בעליותם על התחתונים אלא ברוצו ולחי' השפעה על עמו תל חסידיו לא לשום מזל ושר, ולזה צוה שיתנו מן הרם על המשקוף

חלקיו כולל בכל דבר שהיה תחת שולמנות המזל
החזו. ובמו שאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי
מצרים. כי בעבור מצותי הפסח והחצות עשה
עמם החסר הנרול הזה. ומפני שהיה החסר החזו
בבכורות כללר לפי שהיה חסר המכה ראויה לכא
אליהם ונעשה להם גם תצלו לכן נחקרשו לנבות.
והנה במכות מצרים חסר הפליא ה' חסיר לו ארץ
נשן שישראל יושב עליה לפי שהמכות היו על צד
העונש למסבילים אותן. ולכן היה ראוי שיתחזו
לפושעים ושיחיו ע"י אמצעים שלחי הקב"ה לאות
פועל. ויהיו מונבלים שלא יעברו החזק והרשות הנחן
להם. אולם מכת בבירות עשה הקב"ה בעצמו ולפניו
ילך רבו. ויהי כזה מבנה עצומה לכל תומא בי קום
לספסם אליהם לא לפניו חנוף יבא ישראל היו נ"ב
מלובלבים בנללי מצרים. והיה משרת הדין שבחיות
חשי"ת מציא את עמו מן הנלות ולוקים השרים
חעלייתם שבל עובדיהם יתמו מספר החיים ועם צדיקים
אל יכתבו. כמו שבא בחקרים החמישית. ולחיות
במכה הזאת ביותר חסבנה העצומה לחסאים בנפשותם
גם בבני ישראל. לזאת הנריל ה' לעשות עמם בלסרם
מצעה חספה שבו ינצלו מתוך החפבה. אמנם בקרעת
ים סוף היה חנם מאת ית' להעניש את המצריים על
נדרת לב הכן בילדו היאורה תשליכונה. ובמו שאמר
יתרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האללים כי בדבר
אשר זהו עליהם. ותרנוס אונקסל ארי כפתנמא
דחשיבו מצרא למעבר ית ישראל ביה דניקת. לכן
בשרצה הקב"ה לסען חסרו לקרוע את חים להעניש
למצריים א"ה היה ראוי שיעניש בני ישראל העלובים
עמם כי לא היה רבו נמשך מחלקי חעליית בי אם
פעל השנתי לשלם בפי החמא.

מצה זו שאנו אובלין על שום
מה. על שום שלא חספס בצקם של
אבותינו לחתמין וכו'. כבר כתבתי
בשערים חספס אשר יפול במעם שנתן רבן נמליאל
במצה בחיות שנצטוו עליה ישראל במצרים קודם
יציאתם משם. ואיך יאמר שהיה מעמם לזכרון מחירת
היציאה שלא חספס בצקם לחתמין? והר"ן ז"ל
בחדושי על הרב חאלסין בפרק ערבי מסתים כתב
על זה ח"ל: מצה על שם שנאנו שנאמר ויאפו את
הבצק ולא יכלו להתסמחם שאילו יכלו להתסמחם היו
מחסיצין אותו דמסח מצרים לא נהנו אלא לילה ויום
בפסח שני ולמחר היו מותרין במלאכה ובחסין. לפיכך
אילו יכלו להתסמחם תחסיצו עיסותיהם שלא תאחרו
בכל יראה. אבל מתוך שלא היה להם פנאי אפסחו
מצה. וזר לאותה נאולה נצטוו באכילת המצה. ע"כ
ונראה שהרב מבין מצות מצרים מנסוק על מצות
ומוריים ובללו ויאמר כי זה ידבר רק בפסח מצרים.
ומה שנאמר א"ת ה' והיה היום הזה לכם לזכרון
והנחתם אותו וכו' שבעת ימים תאכל מצות וגו' הוא

ועל שתי המצות. ודרשו חז"ל והיה חרם לכם לאות
על הבתים לכם לאות ולא לאתריהם לאות כמאן שלא
נהנו מן החרם אלא כמפנים. כי היה המעשה לאות
להם ועדות בעצמם שלא היו מאמינים עור במול
מלה כמו בימים הראשונים. ושם היו יוצאים
ממצרים ביר אליהם המוכה בייסול בה המזל וגבורתו.
וכמו שאמר ע"ז ליל שמורים הוא לא להתיאם
מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל
בני ישראל. והוא מה שאמר חז"ל שבשני רמים
נצולו. דם פסח ודם מילה שנאמר ואומר לך
ברמך ה' תרתי רמים שמעו. ואמרו בואלה שמו
רבה כי והנעתם אל המסקוף הוא בזכות אברהם
שהיה מסקוף מביה. וחשתי מצות חם צחק ויעקב.
ולכן אמר ופסח ה' על חספה. להודיעם שבזכות
המצה הזאת אשר יעשו והרכבות אשר בלילה
הזה יתרבו בבוראם יהיה נצולים מפעל חלקי הכולל
תנעשו בארץ. כי גם הם היו ראוים להיות נבללים
בה לחיות בכורות וכעבור שבער ער בה לאות מול.
עור דרשו במבילתא ואעבור עליך ואראך והנה עתך
עם דודים. היחריבי מתיא בן חרש אומר מפני מה
קודים הקב"ה לקחתו של פסח קודם שהיטו ארבעה
ימים? הרי הוא אומר ואעבור עליך. הנעה השבעה
שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו שהיה נוטל את בניו
ולא היה בידם מצות שיתעסקו בהן כדי שינאלו
שנאמר שרים נכבו ושערך עצמ ואח ערם וערה.
ערם מן המצוה. לכן נתן להם הקב"ה שתי מצות
מצות מילה ומצות פסח ואעבור עליך ואראך
מנהבוסתם ברימין. ונאמר גם את ברם בריית שלחתי
אסירך סבור. לכן הקדים לקחתו של פסח ארבעה ימים
לשיטתו כדי שיחיו נוסלים שבר על המעשה. תנה
ביארו שבא הפעל הזה על צד המצוה כדי שיחיו
ראויים להנצל מסכת הבכורות המתחייב גם להם
על משפם האלות. והנה ענין ולא יהיה ככם
נגף למשחית בחכותי בארץ מצרים. ר"ל כי עם
היות חובתה מחייבת כוללת בכל ארץ מצרים
מצד לקי מול אליהם וחיו ישראל בכללם
מנהביות שכתבתי. אבל הש"ת חסל ורחם עליהם
וצילם מאותו נגף הראוי ומתיהם אליהם. ואם מה
שביאיתי כזה חזק חספס אשר בשער צ"ח מעיקרא
כמו שאמרתי מסכת בבירות לא היה פסח עצמם
שישלחם ביר משעם. אלא היה לפי שנצרכה לצורך
היציאה ממצרים לכל מל מל ושרו ומניעו.
ומה נמשכה מכת הבכורות על כולם לפי שהיתה
חמכה נורח מלסעלה בכל בכור איזה שהיה. והיתה
כוללת גם בבכורות ישראל לחיותם וישיבים במצרים.
וב"ש לחיותם עובדים מול מלח חיו יחייב מיתת בפי
חסרו חעליית וכו' משפם חאלה. ומת מוב מאמר
רש"י ז"ל שכתב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים.
של עץ היה נקבת ושל מחבת היה נחבת. לפי שהיה

פסח לדורות. אחרי בואם אל הארץ ששם יהיה איסור
החמץ כל שבעה, בי לדעתו לא היה פסח מצרים כ"א
בלילה הראשונה, ובטו שזכות תורה בפסח שני נם
לדורות, אמנם במכרר לא היה להם חמץ ושעורה
לעשות מצה ולכן לא נצטוו עליה כ"א בשנה השנית
על פי הירבו. אולם הדעה הזאת רחוקה מאד מפשט
הכתובים בפרשת תהרש. תריץ הקרטיא במקומה
עומרת, לפי אמר ר"נ שהסבה שאנו אובלין המצה
הוא לפי שלא חספיק בעצם של אבותינו לתחמץ, הלא
קורם היציאת ממצרים כבר נצטוו במצות מצה ואיסור
החמץ כל שבעה לדורות, וספני אותה מצה שנצטוונו
בה באותה שעה אנו אובלין את המצה, לא ספני
שלא חספיק בעצם לתחמץ, והנה ראיתי מי שפירש
שהמצה הזאת נצטוו בה ישראל בראשונה במצרים
לכר, אך כאשר נעשה להם אותו נם של מחירות
היציאה שלא חספיק בעצם לתחמץ קיימו וקבלו
עליהם לדורות את אשר תחלו לעשות, ויהי א"ב מעם
ר"נ מצורף אל המצה. אמנם מה שראוי לומר בחיתר
חספיק הזה הוא באחד משלשה דרכים, וחצר השות
שבתם שהמצה נצטוו בה במצרים בענין המצה ואיסור
החמץ כל שבעה כמו שנצטוו עליה לדורות, השעל
פסח מצרים אמר תורה וחיה חיים תחל לבד לזכרון
והנחת אותו יום אחד שבעת ימים המצות מצה וני,
ר"ל שיעשו את חגן לדורות כמו שיעשו אותו במצרים
בפעם הראשונה, ת"ו נאמר שבעת ימים תאכל מצה
ושאר הפסוקים, וכן כתב הרמב"ן כי מעם יאפו את
הבצק ענות מצות ספני המצה שנצטוו בה כל שאור
לא יצא בכתבים כי כל אוכל סחמטצו וני, והיתה
המצה חיה לזכור מחירות נאולתם כדי שלא יוכלו
לאפות את הבצק במצרים, ואף כי היו עם רב חיתה
יציאתם ב'ז בחפון ער שלא חספיק בעצם לתחמץ
באשר הניעו למקום שמצאו תגורים לאפות וראו
כי בדרך נם נעשו מחירותם, כי הלכו סרעמסס לסוכות
שחמץ מהלך יום אחד בשעת קלה כמו שזכורנו חז"ל
כרי שלא יחמץ בעצם, וכבר יורה ע"ו דברי משת
ארהנו בתורה שבעת ימים תאכל עליו מצות להם
עניי כי בחפון יצאת מארץ מצרים, כי לזכרון תחפון
נצטוו במצה, ועם חיות שנצטוו עליה קודם היציאה
ממצרים אינו סכסל הענין הזה, כי הש"ת היוודע
העמידות צוח אותם לעשות המצה לזכרון אותו מלא
שויה עתיד לעשות להם, הלא תראה שצוח בפסח
מצרים משום ופסח ת' על חפתה וכאח המצות קודם
סעשה חנם, וכן היה בענין המצה ספני חפון היציאה
נצטוו בה וחיה חיו קודם ספני התחברותה למצות
הפסח, וזה הדרך הראשון, הדרך השני שהסבה נצטוו
עליה מעם מחירות הנאולה והיציאה נעשה המצה וזאת
אולם אם הייתה המצות נתונה להם אתרי צאתם אפשר
שלא היו סרנישים במחירות הנאולה ולא ידעו ולא
הבינו מעם המצה לפי אפיתתה, לכן התחכם חקב"ח

לצוות את המצות בעודם במצרים, ולחיותה המצות
הראשונה שנצטוו בה חיו זריזין עליה סאד ולשו
עסותיהם בחשבם שיחיה להם סנאי לאפות המצות
במצרים, אך קורם האפית כי פרעה ועבדיו ללח
לאמר קוטו נאז מתוך עמי, ויצאו בחפון נרול וישאו
את בעצם צדירות בשמלותם על שכתם כי לא יכלו
להתחמסה, וחיו בני ישראל ושותיהם הדרים
ומצממרים על עיסותיהם שסא יחמץ ויחמאו לאלהים
במצות הראשונה אשר צוח אותם, וכאשר הנעו
לסוכות או למקום אחר שיכלו לאפות את בעצם
ברקו ומצאו ענות מצות כי לא חמץ, וזה הכרז
ידעו שבתחפון נרול יצאו ובי תגדיל ת' לעשות עמם
נם ופלא, והחיכרא הזאת הניעה אליהם בעבור
שנצטוו קודם היציאה באותה מצה, ולכן נתן ר"נ
מעם המצות שלא חספיק ובר שהוא מעם המצות
באמת, ספני שנצטוו עליה לאותה סבה שבתתה,
וזה הדרך השני, והדרך השלישי וזה חיות נבון
אצלי הוא שראה רבן נמליאל בסננן הכתובים שני
סעמים במצות מצה, האחר סורה על תגלות לחיות
להם עניי שהוא בחוש וקשה נאות לעסלים ועבדים
ובטו שחיו אובליים בארץ מצרים, ולכן נאמר במצות
הפסח על מצות וסרורים יאכלוהו תחפסת יאמר אתרי
המצות והסרורים, לפי שכן באה סבה בבורות אתרי
תגלות וסרירות העניי, ומעם שני חורה עליו משת
רבינו ע"ה במשנה תורה כאסרו שבעת ימים תאכל
עליו מצות להם עניי כי בחפון יצאת מארץ מצרים
למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, וכן
שביאר חיות המצה ובר ליציאת המחירות לא לנלות, וכן
נאמר בפרשת קדש ל' כל בבור ויאמר משח
חעם וזכר את חיום הזה אשר יצאתם ממצרים וני,
ולא יאכל חמץ וני שבעת ימים תאכל מצה וני,
וסאשר מצא ר"נ סחיתרה הזאת במעם המצה חיתרה
באסרו שהמצה שנצטוו עליה בפסח מצרים לא חיתה
סאותו מעם המצה שנצטוו עליה לדורות, כי המצה
עם הפסח במצרים חיתה ובר לנלות ולעניי השעבוד,
ואותה מצה שצוח לדורות חיתה וזכרון לחפון וסחירות
הנאולה, ולזה אמר ר"נ מצה זו שאנו אובלין ברור
הזה על שום מה, כי בענין תפסת אמר פסח שחיו
אבותינו אובלין כוסן שכית הקסרש קיים, וביאר בו
שפסת דורות חיה סאותו מעם שחיה פסח מצרים
לפי שפסת ת' על בתי ישראל ובר, אבל המצה שאנו
אובלין, ר"ל שנצטוונו בה לדורות לא חיתה סאותו
מעם שנצטוו בה ישראל בפסח מצרים, חיינו ספני
חעניי כמו סרורים, אלא המצה חוז שאנו אובלין על
שום מה שלא חספיק בעצם של אבותינו לתחמץ
וכי ולזכר מחירות הנאולה נעשה המצה וזאת
וספני כן בתחלה תגדלה אסרנו הא לחמא עניא די
אכלו אבתגנא בארעא רמצרים, שאותה חברה
עשיו בה בחינה סתגלות וחעניי כמו שפירשתי שם,

וכאן נתן ר'נ טעם המצוה לתורות על שום שלא
הספיק וכו'. אמנם אין ראוי לחשוב כי מה שאמר ער
שננלה עליהם סלך מלכי המלכים וגאלים מיד
סורה על אותו הנבל שלם המספיק בעצם להחמין
ער שננלה אליהם הקב"ה בסבת כבודות, כי שם היתה
התגלות ה' כמו שנאמר תעבדתי בארץ מצרים ונר,
לפי שלא היה הנס של הכעס שלא נחמס' לא אחר
הציאה והנאולה עד שבאו לפנות את בעצם לא
עד סבת כבודות, כי אז לשו את הכעס ולא היה לו
עריץ זמן להחמין, ועוד שהכתוב שמביא לראיה
אינו מוכרח כלל מהתגלות אלהות, אבל האמת הוא
שמלא עד במקום הזה אינו מורה על הנבל כמו
עד בא השמש, אלא נאמר על המשך הזמנים ובאילו
אמר שלא הספיק בעצם של אבותינו להחמין בעוד
שננלה עליהם סלך מלכי המלכים, שהתגלות היתה
בסבת כבודות ופסה על הבתים, ובעוד שהיתה
התגלות הזאת יצאו סמצרים, ובכל הזמן הזה לא
הספיק בעצם להחמין, והביא ראיה לזה מפיסוק
ויאסו את הכעס אשר הוציאו סמצרים עונות מצות
כי לא חמין, ואם תאמר למה לא אפו אותם במצרים?
זהו לפי שלא יכלו להתמסחם ונס צדה לא עשו להם,
ר"ל מזון אחר מלבד הלחם כמו בשר ודגים שהיו
ראוי להם לעשות צדה לרנכם לא עשו למחירות
יציאתם, כי גם הם כעצמם לא היו מאמינים שתהיה
יציאתם ב"ב בהפוק, ואפשר לומר עוד כזה שהתגלות
האלהות שהוכיז ר'נ אינו בסבת כבודות כי אף שהיה
ה' עובר במצרים לא ננלה כבודו לעיני העם, אבל
היה עמוד הענן, וידוע שזה בא לישראל בתניעם
לסוכות, שנאמר ויסעו מסכות ונר' וז' הולך לפניכם
יוסם, ולכן אמר שעד אותה התגלות ע"י עמוד
הענן שבא אליהם בסוכות לא הספיק בעצם להחמין
ושם אפו אותו, והותר כזה הפסק אשר בשער צ"ו.

סרור זה שאנו אובלין על
שום מה על שום סרורו המצריים
את חיי אבותינו וכו'. זהו הדבר החלישי
אשר טובה עלינו לומר בליל הפסח, ועל טעם המסרור
אמר שהוא זכרון חשעבור ומירות חיי אבותינו, כי
לא אמר ר'נ שהיה המסרור זכר לעבדות ב"א למירות
חיים בעבודתם הקשה, ותנה התורה צוות בפסח
מצרים על מצות ומסורים יאכלוהו, לפי שהמצוה תרמה
אל העבדות הנפשי ומסורו ירמז על המירות הנפשי,
ותליהם היה נאכל הפסח לרמז שבעבור עבודתם
ומירות חיים אשר עשו להם המצריים בפרך באה
עליהם סבת כבודות ופסה ה' על בתי בני ישראל,
ואף כי בפרשת משכן וקחו לכם לא נזכר ענין המסרור
כבר ביצירת סבתו שהפרישה החייה לא באה כ"א
לחזויר את חוקנים שהיו מקריטין לענין לקיחת
הפסח והחיותו, ולא דיבר במפרשה כלל מאכילתו, גם
בפרשת זאת תוקת התורה לא נזכר המסרור לפי שלא

בכל דור ודור חייב אדם
להראות את עצמו כאלו הוא יצא
סמצרים וכו'. כבר כתבתי בשערים מה שיש
במאמר הזה מן הפסק, אם במה שצוה שיראה האדם
את עצמו כאלו הוא יצא סמצרים, כי זה יצדק ביוזשי
האמן שאילו לא התציא הקב"ה את אבותינו סמצרים
לא היה חייב הורין שרים ונכבדים בעלי קרקעות
ומלכים מהם יצאו, אבל אנהנו בנולדתנו בעלי ירשנו
ארץ ולא זכינו לבא עליה ונולדנו בנלות, מה החיוב
אשר לנו להראות את עצמנו כאלו יצאנו סמצרים
סבת אותה ראינו ואותנו התציא מסם? ואם הדבר

סרור זה שאנו אובלין על
שום מה על שום סרורו המצריים
את חיי אבותינו וכו'. זהו הדבר החלישי
אשר טובה עלינו לומר בליל הפסח, ועל טעם המסרור
אמר שהוא זכרון חשעבור ומירות חיי אבותינו, כי
לא אמר ר'נ שהיה המסרור זכר לעבדות ב"א למירות
חיים בעבודתם הקשה, ותנה התורה צוות בפסח
מצרים על מצות ומסורים יאכלוהו, לפי שהמצוה תרמה
אל העבדות הנפשי ומסורו ירמז על המירות הנפשי,
ותליהם היה נאכל הפסח לרמז שבעבור עבודתם
ומירות חיים אשר עשו להם המצריים בפרך באה
עליהם סבת כבודות ופסה ה' על בתי בני ישראל,
ואף כי בפרשת משכן וקחו לכם לא נזכר ענין המסרור
כבר ביצירת סבתו שהפרישה החייה לא באה כ"א
לחזויר את חוקנים שהיו מקריטין לענין לקיחת
הפסח והחיותו, ולא דיבר במפרשה כלל מאכילתו, גם
בפרשת זאת תוקת התורה לא נזכר המסרור לפי שלא

כלומר במחיצה העליונה בעולם הרוחני לפניו. וע"כ אמרת תורה זכרת בי עבר היית במצרים, כאילו אתה בעצמך היית שם עבר ונפרדת. ומח טוב דייקו חז"ל תפסוק שאמרו ואוהנו תציא משם, שביק שבבר נאמר למעלה ויציאנו ה' מצרים לא היה צורך לומר ואוהנו תציא משם, ב"א להניד שחייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים, הנה התבאר לפ"ז שלא ביקר המניד לפי תפסוקים האלה אל ירדש הארץ ב"א לשאר השלמות של תפסוק ותנוק, ולכן תציא מזה שאנו חייבין לתודות להלל לשבח ולפאר וכו'.

ותנה יש במאמר לפיכך שבעה לשונות של שבה, וכפי דרך חז"ל כנגד שבעת רקיעים, ויש אומרים שהם כנגד שבעת הרעפים, בי אמר להודות בנגד אברהם אבינו שנתן תודאה לה', ואמר להלל כנגד יצחק אבינו, ואמר לשבח כנגד יעקב אבינו, ואמר לפאר על אחרי שפארו הקב"ה בכחנותו, ולרוסם על משה רבינו שרוסמו בנבואה, להרר על דוד מלך ישראל, ולקלם על שלמה שקלם את הקב"ה, ומח שנראה ל' כוח הוא שרוסם על יעבד אמות נדלות שלטנו ביציאת מצרים: א' מציאות חסבה הראשונה כמו שאמר אנכי ה' אלהיך אשר תצאית מארץ מצרים, ואמר בזאת תדע בי אני ה' וגו', כי אף שיחיד האומה שלמים היו באמונתם אבל רוב העם לא היה עובד עיונים מהמורש, כמו שכתב בברות אני ה' אני הוא ולא אחר. נ' ידעת הפרטית כמו שאמר ראה ראיתי את עמי אשר במצרים ואת ענקתם שמעתי מפני נגושיו בי ידעתי את מבואיבי. ו' השנחתו בתנו שבר עונש לראוים להם, ובמו שאמר למען תדע בי אני ה' בקרב הארץ. ח' יכולתו הבלתי בעל תבלית המוחלט בשנותו המכביים כרצונו, ובמו שאמר כעבור תדע כי אין כמותי בכל הארץ. ו' הרוש העולם, לפי שהאותות והמפתים הם עדים נאמנים על תבריאה הראשונה הרצונית הכוללת, ועליו אמר הנביא ה' אלהי אתה ארוסמך ארוח ששך בי עשית שלא עצות מרחוק אמותה אומן, לה שפע מעשה המלאים יקנו אמותה קיימת בעצות הרחוקות שהוא ספור בריאת העולם וחדושו. ו' פנת הנבואה אשר נתאמתה ביעודי משה בכל מכה ומכה כאשר באו, ומפני שבע האמות האלה אשר קנינו ביציאת מצרים לשלמות נפשיותנו היו שבעה מיני התוראה הנזכרים, ואפשר לומר בזה עוד שחזירי שבעת לשונות של שבה כנגד שבעה דברים ומעלות טובות שקנו ביציאת מצרים והן: א' חירות, ב' נקמה מאויביהם, ג' מסת ושלל, ד' כבוד ומעלה, ה' אמותה שלמה, ו' התורה האלהית, ז' ירדשת הארץ הנבחרת, ושבעת המעלות הטובות שחשב ר"ע נבללות באלה, ולפי שהמעלות האלה קנו באמצעות

הזה לא יצדק בנה איך חוכיה משם לפיכך אמחנו הייבן להודות? אחרי שאין אנו באותו חיוב מזה תפסוק?—ומח שראוי לומר בזה הוא שהמניד אמר שבכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים, והיה זה לפי שביציאה משם קנינו שרשי האמות ופנותיה במציאות חסבה הראשונה יתעלה והשנחתו באמותנו בכלל ובפרט, ויכולתו הבלתי בעל תבלית לשנות המכביים ולבטל המערכות העליונות, ונתאמתה נ"כ אצלינו שם פנת הרוש העולם, לפי שמעשה הנסים והנפלאות מורות על פעל עליך רצוני המסנה המכביים כרצונו, מה שהוא בלתי אפשר אם לא היה בורא אותם, ונתאמתה נ"כ פנת חידועה האלהית בפרט בני אדם והשנחתו ביסר ועונש, ונתאמתה נ"כ אצלינו פנת הנבואה כמח שראינו מיעודי משה והתראתו לפרעה בכל המכות, ונסייבה אחרי היציאה מצרים קבלת התורה והמצות האלהיות אשר הם חיינו ואורך ימינו, ובמו שאמר בתוציאך את העם הזה מצרים תעברון את האלים על החר הזה, ונמשכה עוד אחרי יציאת מצרים ירדשת הארץ הנבחרת ומעלת האומה בה מלכות שירה ובתניה וכל עם הארץ, וקדושת בית המקדש והשריית השכינה בתוכנו ומציאות הנבואה בנביאנו, שכל זה מסתלשל ונמשך ומתחייב מציאת מצרים, ובין שהקב"ה לא יעשה נסים ונפלאות בכל דור ודור לחיותם בלתי ראיה חכמים אלו, יעשה חכמתו העליונה שנעשה תמיד וכו' ביציאת מצרים ולחזירי המסות הנדלות אשר ראו עינינו באופן שיתק וזכרנו מן האבות אל הבנים, ויחסידי האמונות האמתיות ולא יסרו מפניו עד עולם, ובמו שאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, לפי שהאמונה היא שכימות הנפש ומעלתה ופכת השארתה, ולחיות זה שורש האמונות כולן ועדותם לכן כאו ברוב המצות ובר ליציאת מצרים, ולכן אמר רבן נמליאל חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים, והיה זה באשר יתפעל בזכירת הנסים והם וירבונן בהם ויאמין בנפונת אשר יורו עליהם, ויניד כאילו הוא ראה אותם בעיניו והוא חית מציאת מצרים, ותנה תביא ראיה לזה מסת שנאמר בסדר ואחתנו בפרשת הבן החכם, ודע שלא ביקר לפסוק הנזכר כאן ואוהנו תציא משם למען תביא אותנו אל הארץ אשר נשבע לאבותינו, אלא נ"כ לאותם תפסוקים הנמשכים אחריו, ולכן אמר כאמר וגו' ר"ל נסור שאר תפסוקים שבהו אחרי ות שהם רצונו ה' לעשות את החקים האלה לטוב לנו כל הימים ולחיותנו כיום הזה תצדק תהיה לנו בי נסור לעשות את כל המצות הזאת לפני ה' אלהינו כאשר צונו, ר"ל שהמעשים האלה שנעשה בליה חזה באיזה זמן שיחיה חלא הם יביאנו אל החיים הנפשיים הנצחיים ולחיים הנפשיים, א"כ תהיה מצות זו צדקה לפני ה',

תנאים, לכן אמר למי שעשה לאבותינו ולנו את כל תנאים האלה, וחזר ובלל את כל המעלות האלה וכל תשובות בחסות מינים; (א') הציגו מעבדות לחירות, (ב') מעבד לנאולה, (ג') מינו לשפחה, (ד') מאכל ליום טוב, (ה') מאפלה לאור נדול, לפי שהיו להם בעבירות חסר רעות גדולות: הראשונה היתה נבנים תחת ידי אחרים, כי התבנות אינו שתייה היא רעה רבה, ובגד זה אמר הציגו מעבדות לחרות, היינו לחיות בני חורין ולא נבנים לשום אדם, השנייה שהיו משתעבדים בהם בעבודה פוך כאילו בני ישראל היו להם עבדים נרצעים מקנה בספס, תל זה אמר ומעבד לנאולה, השלישית כי ישראל בחיותם היו סעלה ובבד לא היו סובלים עבודתם ברצון כאשר יעשו הכתשים והעבדים בינו מעט מעט חירות, אבל חסיד היתה עבודתם בינו ואנחה לפי שלא נסו באלה, על כן אמר בגד זה ומינו לשפחה, תרביעת בחיותם עבדים סמח לא היה להם יום מנוחה ושבת לא הושם ולא שבת ולא יום טוב, עד שמפני זה נאמר במצות השבת זכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו', כי במצרים לא היו יכולים לשבות, ובגד זה אמר ומאכל ליום טוב כי שם בעבודתם היו חסיד באבלות וכאשר באה נאולתם מיד ניתן להם חן חספת שהיו יום טוב, החמישית בחיותם במצרים היו משוללים מהאמנה ותהי האמנה נעדרת אצלם ובכוא נאולתם יצאו מאפלה הסבלות לאור נדול אור האמנה והחירות אשר קבלו, ובעבור זה היה ראוי לומר לפני הללויה, לחלל ולתודות להם ברחמי וברכתי חסדיו, ואפשר עוד לומר שכיוון כוח המאמר הייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, לכאור ענין אסחי, והוא שכל אחד ואחד מישראל יצאורו בגלות הוה מעבד מלכות מפרסיות מה שקרה לאומה בבלל במצרים, כי יש מהם שיח' אותם לרחמים לפני שוביהם, אבל אף שלא יתקפחו צרות לא ימלך מהיות נבדע ועבד לאומה המושלת עליו, ויש מהם שתכבד העבודה עליו כן האויבים השוכרים בו בפרך, ויש מהם שסבכוהו כמים בלחות יענות ואנחה שניא רמ' וז' ויש מהם שיח' פעמים אמר באויבים וסבל סבנת עצמות, ומהם שלא יוכלו לשמור את יום השבת ומערי' ה' מפני חמת העצין, והקב"ה מקים להם כושיע ורב בדרבים נפלאים, אם כתובת אריהם ואם בדרבים אחרים, וכמו שכתב הרמב"ם כי כל מי עשה ה' עמו בגלות הוה הם נסים נסתרים, ולזה תקנו לומר שכל אדם יראה עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, לפי שאי אפשר מכלתי שיעברו עליו בגלות צרות סמיני צרות, יש בנזם ומהם במסנת ומהם בבניהם, ומהם בחלול שבתו וי"ט מסננת האויבים, וכיון שהשי"ת מציל אותנו בגלות בכל יום ע"י משיע שנאל במסות

באותות ובמופתים למיכך ראוי הוה שיראה כל איש את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שלא את אבותינו בלבד נאל באותות הנאולה, הכוללת אלא אף אותנו הוה פודה ומציל בכל יום מצרות שונות כאשר עשה להם, תל כן כתובת אמר ואותנו הציגו שם, לא אמר ואותם כ"א אותנו, לפי שכל אחר ואחר מסנו נאלל פעמים רבות בימיו בגלותו, ולפיכך אנו חייבים לתודות לשבת ובר', וחזיר שבעה מיני תודאה בגד שבעה מיני פורעניות שבאין לעולם וזכרים במסנת אבות, וב"ש שהגיע לנו הפורעניות בגלותנו, והתודאות הן לה' על הכלל ועל הפרט, על הראשונות ועל האחרונות, על נאולת האבות ועל נאולתנו אנתנו מצרות המפרסיות ליחידים הבאות עלינו, לכן תקנו לומר למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלה, שגם לנו עשה גם נאולה והשתת ופורקן כהיום הוה, ואחשוב נ"כ שאמר הציגו מעבדות לחירות, כנגד גלות מצרים, ומעבד לנאולה כנגד גלות בבל, ומינו לשפחה כנגד גלות פרס ומד, ומאכל ליום טוב מצרות יו', ומאפלה לאור נדול בכל יום ויום בגלות ארם, ובאו חסות המאמרים האלה אחר על מצרים וארבעה על ארבע מלכות, שבבולן היתה לנו השתת נאולה אם לבלל לפני יחידים, ומפני זה תקנו שאחרי קריאת שני פרקי החלל בגד אשר נאלנו ונאל את אבותינו ממצרים, היינו נאולתנו בפרסיות בגלותנו ונאולה אבותינו ממצרים נאולה כוללת, ולכן יאמר ותניענו הלילה הוה, ר"ל בי מרב הצרות כסעם כלנו בארץ חסר ה' בי לא חסנו והוה ברחמי הנענו הלילה הוה לאכול בו מצה וסרור ובר', ולא חזיר בזה את חספת, לפי שבתחלה לארץ לא נוכל לזכות את חספת, וראוי היה לתת תודאה ושבח לפני ה' על כל זה מפני שמי שנחתה מן העולם חזר בלא ברכת באילו סעל וגול את הקב"ה, ובמסנת הנביא המפרסיות ע"ו ידע שור קונו, ולכן אדוננו משה צוה לכל נחיה בפיו מוכח שנאמר ואכלת וישבעת וברכת את ה' אלהיך, וראוי שתדע נ"כ עם זה שזכרנו נאולה מצרים אצלנו הוה תקור רבת הווראה גדולה על נאולה חסידים, וכמו שאמר הנביא כימי צאתך מארץ מצרים והראו נפלאות, ואמר הן נאלתי אחכם אחריה כראשית, להניד שהיו יחיה הנאולות קשורות זו בזו, וכמאמר הנביא יוסיף ה' שניה ידו לקנות את שאר עמו וגו', עד שמפני זה אמר חז"ל שנאמר למשה במראה חסנת אחיה אשר אחיה, לומר אחיה עמם בצרה זו אחיה עמם בצרה אחרת של שעבד מלכות, כי מסך זו לו לחיות מצריות, ועוד רישו על שלא נא ביד תשלת שרמד על מלך המשיח, אותו שאחיה עמיר לשלל בעולם, ואע"פ שאלה הם דברי אגדה אין חסות נאולת ועש, ולכן תקנו שבעה בורות בכל חסות חספת ומשפסיו, לפי שגם זה הוה לנו חסיד ערות

ברוח על הנאולה העתידה, ובעבור זה ראו לומר
בברכת הנאולה: כן ה' אלהינו יציענו למעשרים
ולתרומה אחרים הבאים לקראתנו לשלום, ויחיו
בנאולה כוללת שלמה שמחים בבנין עירך וששים
בעבורתך, ר"ל עתה בנולדת לא נוכל לקיים מצות
ושמחה בחגך לפי שאמור לאדם למלא שחוק פיו,
אסגס בשבב ה' את שיכת ציץ אז נגילה ונשמחה,
ואע"פ שעתה אין לנו חג כ"א בסעודת וסורו, הנה אם
נאכל מן הזבחים שהם שלמי הנינה וסן הפסחים
שהיו נאכלים על השבוע, כשיגיע דמם ראשונה על
קיר מזבחך לרצון, ואז נורה לך שיר חדש מלבד הלל
על יציאת מצרים, ואותו שיר חדש יהיה על נאולתנו
ועל פדות נפשנו משעבוד מלכויות, וחותם נאל ישראל,
ר"ל הנאל והמסוע בשמחים את ישראל, כי על זה
באת תכרזה הזאת בלבד, הנה נתבאר המאמרים
האלה וברכת הנאולה, וזוהר הספק אשר בשער
צ"ה.

הללויה הללו עבדי ה' הללו
את שם ה' יחי שם ה' סבורך סעדת
ועד עולם וכו', כבר כתבתי בשערים על
הספק למח תקנו להפסיק בקריאת החלל ויציאת
נקרא ברילונ לפוקים סמנו קודם הסעודה עד למעינו
מים, וזוהר בברכת הנאולה, ושם ינחו ויאכלו
וישתו, ואחר הסעודה ינסו שאר פרקי החלל ויברכו
ברכת השיר, ולמה לא תהיה קריאתו מדויקת אם
קודם הסעודה או לאחריה מבלי דילוג והפסקה?
ולמה לא נאמר ברכת הנאולה על נמירתו? — וסח
שנראה לי בזה הוא שח"ל שיערו בחלל חזו שני
חלקים, החלק הראשון מתחלתו עד למעינו מים ידבר
מיציאת מצרים וקריעת ים סוף, ולכן קראוהו חלל
המצרי לפי שקבלת ביום שנאמר על יציאת מצרים,
ובסדרו אמרו הללויה חללו עבדי ה', וזה שאמר
המסורר אזכרה נניתי בלילה, ר' יהודה ב"ר סימן
אמר אמרה נכסת ישראל לפני חקב"ה בבל שנה
ושנה אזכרה הנסים שעשית עמי בלילה במצרים
והייתי מגנן לך על אותם הנסים ואמרתיו חלל ושירים
שנאמר השיר יהיה לכם כליל תתקשר תהנה, ואימתי
כשתרנה בכורי מצרים שנאמר ויחי כחצות הלילה,
באותו לילה נגאלנו ויצאנו מעבדות לחרות, באותו
לילה לא היינו עברים לפרעת ונעשינו עברים
לחקב"ה שנאמר הללויה חללו עבדי ה', ובפרק ערכי
פסחים אמר רב יהודה אמר שמואל שיר שכתורה
סטה וישראל אמרוהו כשעה שעלו מן הים, הללויה
מי אמרו? נביאים שביניהם תקנו אותו לישראל:
שיחיו ואמורים אותו על נאולת מצרים ועל כל צרה
שלא תבא עליהם, וכשיצאו יאמרו אותו על נאולתם,
ועם רבו חזקוהו בחלל זה מי אמר, יש מי שסבר
כי משח רכינו ע"ה תקנו לישראל, ויש מה שסבר
כי יהושע וישראל תקנוהו כשעמדו עליהם מלכי כנען,

ורכי אלעזר המדעי אמר שרבורה וברק אמרוהו
כשעמד עליהם סימרא, ר"א בן עזריה סבר שחזקיהו
אמרו על ספלת סחריב, ור"ע אמר שהנניח סימאל
ועזריה אמרוהו, וחכמים הסכימו עם דעת הראשון
שזקנים שבאותו הדור תקנו להם לישראל, עוד אכיר
שם וכי מאמר דאיכא חלל הנדל (תורה) ס"ס אמרינן
האי חלולא? אמר ר' יוחנן ספני שיש בזה חמשה
דברים: יציאת מצרים וקריעת הים שנאמר הים ראה
וינס, מתן תורה דכתיב תתרים וקרדו כאלים, תחיית
המתים דבתיב אתחלך לפני ה' בארצות החיים, חבלו
של משיח שנאמר לא לנו ה' לא לנו, איכא דאמרי
הנא רכי יוחנן לא לנו ה' לא לנו על סלחמת גוג
וסנוג, חרי לך סכאור ונגלה מדבריהם ז"ל בי שני
הפרקים הראשונים מחלל עד למעינו מים נאמרו על
יציאת מצרים, ולכן עשו בו הפסקה, ותקנו אחריו
ברכת הנאולה שענינה תחודא על נאולת מצרים,
ותקנו שיעשו אחריו מצות חמשה והסורר ויאכלו
הסעודה, ואחריה יבא החלק השני מן החלל וענינו
לעתיד לבא לזמן נליוה, וכמו שאמר ר' יוחנן באלה
הפרקים האחרונים הסורים על תחיית המתים וחבלו
של משיח ומלחמת גוג וסנוג, וספני זה לא חבד
אותו עם החלק הראשון אלא הפסיקו בסעודה ביניהם,
ולפי שהוא ענין בפני עצמו כבדל סחראשן, ובסמס
ארבע כוסות אוסוף עוד תביאור ע"ה, ודי כזה לחתור
הספק אשר בשער צ"ה.— ויבליסדנו אמרו כל חגמים
שנעשו לישראל כזכות אברהם נעשו, יציאת מצרים
כזכותו שנאמר כי זכר את דבר קדשו את אברהם
עבדו ויהיאו עמו בששון וגו'; קריעת ים סוף כזכותו
שנאמר לנחר ים סוף לנזרים, ובתיב אשר עבר בין
הנזרים תאלח; קריעת ירך כזכותו שנאמר ויעמדו
המים חיוורדם למסעלה קמו נד אחד תרחק מאדם
העיר אשר בצד צרתה, שמעת סימך עיר שנקראת
אדם? אלא זה אברהם האדם הנדל בענקים; מתן
תורה כזכותו שנאמר עליה למדום שבית שבי לקחת
סנתות באדם (והוא אברהם כנ"ל), ובעבור שבזכות
אברהם זכו ישראל להנאל סמצרים גזבר בספר תהלים
הללויה אשר איש ירא את ה' קודם ספדו העיר
זה, לפי שחמסור תהוא נאמר על אברהם אבינו כי
הוא חית האיש המאשר ירא ה' באמת, כמו שאמר
המלאך עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, ואמר
כמצותי הפץ סאד כי בן חקיד עליו הש"ת שנאמר
עקב אשר שמע אברהם בקולי ושמור מסמרתו מאותו
חקותי ותורותי, ותליו אמר נכור בארץ יהיה ורש דוד
רשעים יבורך, לפי שבלעם בברכתו אמר על זרעו חן
עם כלביא יקום ובארי יתנשא, ואמר תמות נפשי מות
ישרים ולתי אחריתי כמות, הנה שתאר אותם כגבורים
וישרים, וכן אמר יבחרך לעד ברכת בלעם שבחר
אותה בזת, עוד אמר על אברהם חן ועשר בביתו
לחזיר על עשרו וכבודו, ולפי שמעלת העשר אינה

סחבתינה חשינה. ולרמז ע"ז נאמר כאן חלליה, ר"ל שתחילת וחשבה אליו ית' יהיה כפי חצי השם שהוא בבחינת פעולותיו לא כפי עצמו. ולכן אמרו במדרש אמר רבי ירמיה אין העולם בראי לחלל בכל חשם אלא בחציו שנאמר כל הנשמה תהלל יה חלליה.

ותנה ביאר כאן בענין החלול והשבת ארבעה דברים: א' מי הוא זה ואיזה הוא הראוי לחלל (לשבת. ב') על מי נהלל ונשבת, ג' איזה הוא הזמן הראוי לשבת בו, ד' באיזה מקום או ארץ יאות לחלל והשבת. ובגדר הראשון שהוא מצד המסכת ביאר ואמר חללו עבדי ה', ר"ל אל תחשבו שכל מה וכל לשון וכל בני אדם רשאים לחלל את השם הנכבד, אינו כן כ"א עבדי ה' הדבקים בו—לחם יאות לחללו והשבת. וכס' ש' במקום אחר הנה ברוב את ה' כל עבדי ה' העוסדים בבית ה' בלילות, בי לחיותם עבדיו ושוקדים על דלותותיו ומוצות לילה יקוטו להודות לפניו יאות עליהם השבת והחלול. וספני זה הגדיל ה' את שבם חלוי לשבתו ולחללו, כס' ש' רנו צדיקים בה' לישירם נאות תהלה, כי לישירם בלבותם אין נאות. וכמו שחקנו כתפלת שבת של שחרית כפי ישרם תתרוסם ובלשון חסידים תתקשר ובדברי צדיקים תתברך ובקרב קרשים תתהדר, וזה הנביל באמרו חלליה הללו עבדי ה'. אמנם בענין השני שהוא בבחינת המצוה אמר חללו את השם, ורצה בזה שלא יחשוב שיוכל כפיו ובלשונות לחלל ולשבת האלהי ית' כפי שלמות פעולתו ועצמותו, כי אנהנו לא נשיג מחותו ושלמותו היא עצמותו, ואין לו תארים עצמיים וכ"ש שאין בו תארים סקריים, ואיך נוכל לחללו? לכן אמר חללו את השם ה', כי אין אנו משיגים מסנו רק חשם בלבד אשר למדנו מפי הנביאים, ואותו חשם תהלה, כי לא תוביל לחשיג יוחר מה. ולמדנו זה ראשונה ממשה אדוננו באמרו כי שם ה' אקרא חבו נודל לאליהו. ולפי שמעלת שלמותו ית' בלתי מושגת אף למלאכי חשית, ואמרו חז"ל כי קילוסם לחקב"ה הוא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ובגדר הענין השלישי שהוא מהו הזמן אשר בו יאות לחלל בו את השם ית', אמר ית' שם ה' מבורך מעתה ועד עולם, תענינו מה שאמרו במדרש, את מוצא כ"ו דורות מעת שנברא העולם עד שיצאו ישראל מצרים ובכל אותם הדורות לא אמרו חלל וישרה, ובשבא מכת בבורות אמרו חלליה חללו עבדי ה', רצו בזה לומר שבאותם הדורות הראשונים לא חבירו בני אדם שני המכניס וביטול המערכות חלליות על דרך פלא, ורק במכת בבורות שפקד ה' על צבא המרום במרום ועל כבור הארמה בארמה לא חבירו וירשו כל יושבי תבל כי לח' המלוכה ותוא שודר בחות חשרים חלליים כרצונו. וזה ענין החלל שלא אמרו עד מכת בבורות, ומשם ואילך היה

שלמות מפת עצמה אלא בעבור הצדקה שיעשה אדם מסנו, לכן אמר וצדקתו עומדת לעד, כי הצדקה היא הנשגרת לעד אחר המות. עוד אמר וזה כחשך אור לישירם, לפי שאברהם האיר לבני אדם בלמוד האמונה האלהית כמו שאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן, וזה שחיו לו כל המדות הטובות לפי חבנת המסכלים כי הוא היה הנון ויהוה למי שהיה ראוי לחן עליו, וצדק למי שהיה צריך לצדק, ולאחרים היה חנון ומלח באופן שהיה מכלכל דבריו במשפט. ולפי ששמו חזרו היה נצחי בעולם אמר כי לעולם לא יסמו לזכר עולם יהיה צדק, ובשביל שצער כת לחלום כמלכים כדי לחזיל את לום בן אחיו בשבאח השמעתה כי נשבת, לכן אמר משמעתה רעה לא יירא נכון לבו במוח בה', סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצדו, ר"ל שנצח אותם ולקח כל אשר לחם. ולפי שאברהם חשבו את מלך ארצם כל הרבוש לכן אמר מור נתן לאבותים, ולפי שהש"ת שבתו על זה כמו שאמר שכרך חרבת מאד, על כן אמר וצדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד מנצחון, גם אמר קרנו תרום בכבוד כננו המלכות והממשלה שנתנה לזרע שנקרא תמיד עם אלהי אברהם. ולפי שפרעה הרשע חשדל לחכניע את בניו ולהסיר מהם קרן הכבוד ולא עלה בידו, לכן אמר רשע יראה וכעס שני יחזיק מרוב כעסו ונכס לבו בקרבנו, והאות שרעים שהם המצריים לאבד את ישראל תאבד, ולחיות המצור הוח בלו נאמר על אברהם חזרו וכננו פרעו ומצריים אויביהם, לכן נסמך אליו חלל המצרי חלליה חללו עבדי ה', ר"ל אתם בני ישראל חללו את ה' ושבתו לשמו על אשר עשה עמכם להפליא ביציאת מצרים, ותנה אמר שם ית', וכבר ידעת אמרם שבתו חשם ברא ה' עולמו שנאמר כי בית ה' צור עולמים, והחשוב שבונו לומר בזה שאנחנו נבחן בשם ה' אלהינו שתי בחינות, האחת בחינת מחותו ועצמותו, וע"ז לא יפול החלל והשבת, כי אין אנהנו משיגים מסנו דבר, ובמו שיתבאר עוד בברכת ה', והבחינה השנייה מצד פעולותיו במה שהוא בורא העולם ופועל ויושר אוהו, ולכן באו שני השמות באחד ית' ה', שהראשון הוא שם המפורש הנבדל, ולא ישתתף בו אחר, והשני הוא שם פעולתו כי הוא מלשון הויה, לפי שהוא יתעלה ברא העולם ומתחתו אותו, ומשני השמות האלה אין ספק שהראשון לא יספק ולא יחיה לזכר מה כי לא יפול יסם כלל ולא צורך בין ה' יתעלה ודבר אחר. ורק חשם השני שהוא כפי פעולותיו ומסיבות, כמ"ש ה' צבאות, ה' אלהי חשמים, ה' אלהי ישראל, לפי שהסמיכות הוא בבחינת חיותו פועל הדברים ויושר אותם. ולחצי ע"ז עצמו אמרו שבתו העולם חלל חשם, ר"ל בבחינת הפעולה, ועליה אמר כי יר על כס ית', ר"ל שסמני חשמים שהוא הכסא הוא יה בלומר

מחולל שם ה' לפי שנתפרסמה השנה ויכלתו, תע' אסר יהי שם ה' סבור מעתה עד עולם: ר"ל מעתה שראו נסי מצרים ואותותיו ונפלאותיו ראו הוא כי מעתה ולנצח נצחים יהי סבור ומחולל שם ה', אמנם כנגד הענין הרביעי שהוא המקום הנאות לחלו אסר מסורה שמש עד מבוא מחולל שם ה', ושאר המפוקים עתים שאין ספק שכלל הלך ישוב בני מסורה השמש עד מעברו חשי'ת הוא מחולל לחיותו הפכה הראשונה לכל הדברים, וזה שער בפי כל האומות, וכמ"ש כי מסורה שמש עד מבוא נדול שמי בנים ובכל מקום מוקדם מונח לשמי, ואסרו חל' קרו ליה אלהא דאלהיא, ר"ל שכלם מודים במציאות סבה ראשונה לכל הדברים, אבל ענין אהן האומות הוא ליהם אל האל יה' רוסמות ומעלה, ולכן יסלקו ממנו הדיעה והתשטתה בדברים השפלים, והוא שנאמר רם על כל נים ה' על השמים כבודו, שהם מרחמים אליו יה' רוסמות התנהגות ותנועה העליונה, ויחשבו שספני רוסמותו לא ישנה בדברים אשר בכאן, וכמ"ש אשר יוסרד למטה, שיחסו אליו יה' הרוסמות לתכלית הרע, והוא לסיק ממנו התשטתה בשפלים, אבל אנהנו בני ישראל לא נאסין בזה, אלא שעם לו רוסמותו ומעלתו הוא משניה בשפלים, והוא מה שאמר מי ב' אלהינו המנביה לשבת, ואמר בו ישיבה לעדות על הנצחיות של הקיום, ובכ"ז הוא משפילי לראות, ר"ל שהוא רם ונשא ונמ רואה ומשנית בדברים השפלים, ואמר בשמים ובארץ כנגד מה שאמר המנביה לשבת המשפילי לראות, כאילו אמר המנביה לשבת בשמים ומשפילי לראות בארץ, ולעולם השגתו מעשים רבות הוא מקים מעפר העם או האדם חול או העני, ומאשפות ירים האביות שאין לו מאוסה והוא בתכלית השפלות, כמו שהיה ישראל ממצרים, ומאותו שפלות המופלג יעלהו בתכלית המעלה, ואע"פ שמערכות השמימיות יחייבו את האיש או את העם הזה להיות נבזה וחול אישים בזה ודסו, הנה הקב"ה יבטל כל מזל ודידתו משפלותו, והוא אמרו להושיב עם נדיבים, ואע"פ שאין אדם נביא בעיר וסי שהיה שפל תבזה לא יחשב במדינתו לאיש נדול המעלה, הנה ברצות ה' יעלה תבניתו ההוא כ"כ עד שיושיבו עץ נדיבי עמו בענין העשר והכבוד והמעלה, ואחר שהזכיר נפלאותיו בעשר ובכבוד וסוף לו בנים ואמר מושיבי עקרת הבית את הבנים שמתה, שהקב"ה ע"י נפלאותיו ישנה את המבוע והמערבה השמימית כדי להושיב בהרחה את האשה שהיתה עקרה ודואנת ועצבת לכ לערד הבנים בתוך ביתה, כי יתן לה בנים רבים ושלמים שתשמש בהם, ופון שכן הוא, לכן אתם עבדי ה' הללויה ושבחוהו וסמחו בהוראתו על העליונים ועל התחתונים, והנה אדות חיו"ד של המשפילי ומסיבי להושיבי ומשיבי כתבו המסדקים שהם

נוספות ושיבואו ליפו הלשון, אך אפשר לומר שבא חיו"ד במקומות אלה לרמז שהוא יה' עשה אותות ומופתים כנגד המערכות שהם השנה הנללים וכנגד המכע שהם י' פועלים מסודרים, והוא יה' נבזה עליהם לבטל פעולותיהם כיוצא, ויש ספרים שהמשת חיו"ד האלה הנוספות הם כנגד המשים מבות שלקו המצרים על הים, ואחר שהניח זכרון ה' ויכלתו הביא ראיה עליו מציאת מצרים, כי שם ראו בחזת כל הנברות והנפלאות הנזכרות, והוא אמרו בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לתנו, שקרא המצריים עם לתנו לפי שכל מי שאינו מדבר בלשון הקודש יקרא לתנו, ואולי קרא למצריים עם לתנו מפני עזותם, ואמר שפאשר יצאו משם היתה יהודה לקרשו ישראל ממשלותיו, שהפריש והבדיל הקב"ה לעם יהודה לחיות לו עם קדוש, ולקח את ישראל תחת ממשלתו, והזכיר יהודה וישראל לפי שתמיד היו בישראל שתי כתות, שבט יהודה בפני עצמו ושאר השבטים שנקראו יעקב ובית ישראל כת בפני עצמה, ולא היה זה רק כאשר נחלקה המלוכה בימי רחבעם, וירבעם, אלא גם מעת שיצאו ממצרים היה יהודה לראש תנועת ראשונה בברכת יעקב אבינו, וגם בימי שאול המלך כשכמה את העם שאסרו ופסקם בכזב, נאמר ויהיו בני ישראל שלש מאות אלף ואיש יהודה שלשים אלף, וכן בימי דוד נזכר שמלך בהכרח על איש יהודה שנים שנים ואח"כ מלך על ישראל שלשים ושלש שנים, וכאשר צוה את יואב לפקוד את העם אמר לך מנה את ישראל ואח' יהודה, ובספן נאמר ותחי ישראל שמונה מאות אלף איש, חיל שולף הרב ואיש יהודה השש מאות אלף איש, הרי לך שתמיד עם היות לשבטים בלם ראש אחד ומלך אחד היה שבט יהודה כת בפני עצמה ושאר השבטים בלם כת אחרת, תע' הדרך נאמר באן היתה יהודה לקרשו ישראל ממשלותיו, אמנם אמרו חל' במדרש כי שבט יהודה נכנס בים סוף ראשונה, לפי שהיו ישראל יראים לתבנם בים תמס נחשון נשיא יהודה וקפץ בים תחלה תמס כל שבט יהודה ואחריו כל ישראל, ע"כ נאמר היתה יהודה לקרשו לפי שהיה קדש את ה' קדש ישראל, ואמר המסורד ויחיות יהודה וישראל בשר לח' הים ראה וינם, שים סוף נקדע מפניהם כאדם הנם ונבזה מנבור ממנו, ושכן קרה לידן שנקדע ג' יסב לאחור בבוא יחושע וכל ישראל אליו, ויקדע מי הירדן ויבישה עברו עליו ישראל, ומה שנאמר התרים קדו כאלים אפשר לפרש על מלכי האומות, כאשר שמעו קריעת ים סוף וקריעת הירדן, כמ"ש שמעו עמים ירננו חיל אחז יושבי פלשת, ויותר נכון לפרש על התרים והנבעות אשר בתוך הים שרעשו גם הם תמסו כד לפרש הדרך כל העם, ואולי אמר התרים קדו כאלים על סתן תורה, שהתרים נאסו מלפני ה' ובר סיני היה מודעו מפני אשר ירד עליו ה' באש, וכאילו

בדרך מליצה יסאל לים מה לך חים כי תנוס חירל
 חסוב לאחור? ומה לכם חררים שתקדו כאלים
 ותנבועו כבני צאן? מה חיה השנו הזה בכס כי אין
 זה דרככם וטעמכם? והם ישיבו שכן הוא באמת
 שלא חיה להם זה כפי המסדר הטבעי ב"א על דרך
 הפלא וביכולת הכווא, וזה שאמר מלפני אדון חולי
 ארץ מלפני אלה יעקב, שהם שתי סבות הפועלת
 והתכלית. ד"ל הקריעה הייתה בבח הארץ שברא
 העולם כלו ויסר ארץ על ארבעה יסודות, כמו שבא
 בפסוק בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ,
 כאילו אמר שתארץ אשר ברא את הטבע הוא יכול
 לשנותו כחפצו. וי"ד במלת חולי כתבו המדקדקים
 שהוא במקום יו"ד הכפל, כאילו אמר תולל הארץ
 ויחרה, ובזה העיר לענין המסדר הנ"ל, אמנם לענין
 התכלית אמר מלפני אלוה יעקב, ד"ל שלחיותו אלוה
 יעקב בימל הסדר הטבעי והמערבת העליונה כדי
 להצילו, ואין להסבות על זה, אנו ראינו שעשה הקב"ה
 מהמים ארץ, כי נ"ב יעשה בחיפך מתארץ מים,
 חתו תחופכי הצור אנם מים, ולא חיה זה כאבנים
 הספותים כלבר כ"א גם התלמישי שהוא האבן הקשה
 והחזק יתפוך אותו למעיני מים, כי האבנים והצורים
 החזקים שהם בטבע תארץ, תנה בכחו הנדול ובזרועו
 הנמרית יתפכו לאנשים ומעיינות, כי הוא פועל
 החפצים, וכן בים סוף עשה מהמים אבנים וארץ,
 ובסדר עשה מאבנים מים, ובזה נשלם החלק
 הראשון מהחלל שירבר מקריעת ים סוף וצאת מצרים,
 ולכן נעשה בו הפסקה, כמו שכתבתי, ובאה עליו
 ברבת הנאולה, לפי שנזקקה על נאולת מצרים, וכבר
 פירשתי למעלה את תכונת הזאת, וסדר המצות
 הנעשות בלילה הזה אני אמר אתה תשלום ביאור
 החלל כדי שלא לחפסי בפירושו.

לא ידעוך ועל המסלובות אשר
 בשם לא קראו וכו', המסוד הזה עם שאר
 המסודים שבאו אחרי עד אשר המיני דרך הוא
 החלק השני מהחלל, והמפרשים וח"ל גם הם במדרש
 פירשו קצתם על דרך קצתם על ידי אביו ועל אחיו
 ועל לימוד החכמות, ומהם רדשו על קבוך הנלוות,
 ולדעת כי כל חלק הזה מהחלל נאמר כנגד הנאולה
 העתידה, ואל הכונה הזאת חתנו לאמר כליל מסה
 על הסעודה לפי שהנאולה העתידה היא מתקשרת
 עם ציאת מצרים כמו שכתבתי למעלה, ולכן באו
 הכרבים בחלק הזה בלשון עתיד כמו שבאו הכתובים
 אשר חלק הראשון בלשון עבר, והני מפרש אותם
 אתה לא אתה שבעים מסופים ומבטנים לענין הנאולה
 האחרונה כאשר עם לבבי, ולפי שהפסוק לא לנו ה'
 לא לנו אינו נאות לראשית והתחלת הכרבים כי הוא
 תחד על מאמר קודם אליו, לכן חתנו לשים בתחלתו
 שני פסוקים מסומדו אתה, והם שפוך המתך וגי

לספר בפסילים שיש להם פה ולא ידברו וכן שאר האזכרים, כי זה רבו כמאור וידעו וגם עובדי הפסילים בעצמם מודים בזה, וכלם אומרים כביאור שאינם עובדים לאותם הפסילים שאין להם תחושים ורוח אין בקרבם כ"א לכהות העליות וחס משפיעים באמצעות אותם הכלים על העובדים אותם, ומה הפענה שפעם כזה המפורז? וקשה לי נ"כ אמרו פה להם ולא ידברו ואמר אח"כ ולא יהנו בנרות כי שני המאמרים האלה ענינם אחד והוא העדר הדיבור, ולכן הנראה לי כזה הוא אחר משני פירושים אם שירבר המפורז מהפסילים והצלמים כמו שכתבתי, ואמר שכל עמל האמונת הוא לעשותם סמכות יותר נכבד חתו ועצבים כסף חתב, והפסילים הם דברים סלאכותיים מעשה ידי אדם, ויתפלא עליהם כי אף שיחיו אותם הפסילים כלם לחורד הרוחניות על בני אדם כענין המלסמאות, למה יעשו בהם דמיון לה תחושים כלם אם לא יפעלו כלל הכלים האלה להשפיע הרוחניות המיחלפות אליהם, והיה ראוי שיעשו אותם באיזה צורה שיחיה ולא שיישבו להם עינים כיון שאין דואים, ולא אונים כיון שאין שומעים, ולא אף כיון שלא יריותו, ולא ידים כיון שאין בהם מישוש, ולא גללים כיון שלא יתנענעו, ולא גרו כיון שלא ידברו, כי הנה הכלים תחת לא עשה אותם המבד כ"א לפעול בהם פעולת החמשה חושים ההיצוניים, ואם הפסילים האלה לא ישתמשו בהם נחשבו לפתלים בסלים, ובין שהעובדים עצמם מודים בזה ש להטות סוד עליהם אך לא יחקו מהם ולא יאמרו להרשים ולאמנים; אל תעשו צורות הכלים האלה כיון שהם למותר ודברים בסלים, וזה שאמר פה להם ולא ידברו לא נאמר על הפסילים כ"א על העובדים או על האמנים שיש להם פה לדיבר ולא ידברו כראוי, עינים להם ולא יראו אונים להם ולא ישמעו וגו', ולא יהנו בנרות נאמר על הפסילים והוא סוף הדברים, כמותם יהיו עושים כל אשר בוטה בהם, ר"ל כמו הפסילים תחת אין רוח בקרבם כי הם נשואים ונשמים סתים ובנים סכלים שונים סכלי פעולה כן יהיו עושים וכל אשר בוטה בהם, שיכלו באדם תקוה ולא יהיה להם השארת הנפש, אבל ישראל בוטה בה' וכן בית אהרן כפי משפחתם, ויראי ה' השורדים אשר ה' קרא, יהיה ה' בעזרם וסגנם, כי הוא כהן הפסילים שהם כלים בלי כח ופעולה, והש"ת הוא בעל הכחות והפעולות ואינו בלי נשמה, — וזה הדרך הראשון בפירוש הפסוקים.

לקנות ולאמוף כסף חתב בחשבם כי בהשתדלותם קונים אותם, חתו מעשה ידי אדם שיאמרו כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, פה להם ולא ידברו ר"ל לאותם הניגים והמסלכות כרא להם המבד בהכמת בוראו הפה לספר תהלות ה' ולא ידברו, עינים להם לראות נפלאותיו ולא יראו, אונים להם לשמוע דברי הנביאים והחסידים ולא ישמעו, אף להם ולא ירחיק ריח קטרת ויהיה לו, כמו שאמר וחרחו בירת ה', הדברים כפי אמיתותם, כמו שאמר וחרחו בירת ה', ירחם ולא ימשיך שלא יעשו המצות התלויות בידם, וכן נגלה להם ולא יחלבו למעשה המצות ועבודת ה', ולא יהנו בנרותם שלא יתפללו אליו יה' ולא יקראו בשמו, ולכן אמר דבר חסד חסד אהר שאלה הניגים והמסלכות ואמר וזה בסלם ובכף כמותם, יהי רצון מלפני ה', שכמו הכסף והחבב שהם דוממים סכלי הרגש כבה יהיו עושים כל אשר בוטה בהם, ר"ל אותם השמים כל השתדלותם עליהם, אבל בית ישראל לא ישימו כמותם כזה ובכף, והוא אמרו ויראו עולמים שלו הכסף ולו חתב, והוא אמרו ויראו כסח בה' כי הוא עזרם וסגנם, וחזקו פעמים רבות בזה החלל של סדרנות חס ישראל בית אהרן ויראי ה', לפי שבית ישראל הוא שם להטות העם כי להיות ישראל חתב חס וזר אהרם כזה ה' בהם והחם בוטהים בו, וכן חזקו בית אהרן שחם הללים והבחינים לפי שהם נ"כ ספאת שבסם ומשפחתם יחזו להשי"ת ולעבודתו בהבדל מיוחד סן המיוחד, ואת"כ חזקו סדרנת אנשים שאינם נבחרים ספאת משפחתם כ"א ספאת עצמם ושלמותם יהיו סאיזו משפחה שיחיו, כי הם יראי ה', ואפשר נ"כ שאמר ויראו על האומה בכללה, וביה אהרן על שם חלי בכלל ובפרט על הבחינים, ויראי ה' הוא מיוחד סן המיוחד על הבחינים וחלום הננשים אל ה' וחסידים ואנשי מעשה, ואמר במת בה' אפשר לערשו מלשן צווי שיצוה אותם שיבטחו בו כי הוא עזרם וסגנם לא הכסף והחבב, ויש לפרשו מלשן האר, יאמרו ישראל או בית אהרן ויראי ה' שהוא בוטה בה' באמת וספני כמותנו בה' הוא עזרם וסגנם חסיד, הנה לפי' ביאר הסבה הראשונה בנאולה סמח שאמר יפקד חמתך אל הניגים אשר לא יעידו ועל מסלכות אשר בשמך לא קראו, אמנם כנגד הסבה השניה שחזקו באמרו כי אבל את יעקב ואמר על הסדר ועל אסתך כמו שפירשתי שתאם ספאת עמו ונחלתו שראוי לסחול עליו, ע"ז אמר ה' וזכרו יברך, ר"ל ה' אשר זכר אותנו בחיותנו בנלות מצרים הוא אליהו נש עתה בנלותנו זה והוא יברך אותנו, וספרם סי וסי המבוכים באמרו יברך את בית ישראל שהוא עם ישראל בכלל שהוא בנלות, ויברך את בית אהרן שהם הללים וחבתיים קדושים, ויברך ויראי ה', שהם החסידים שכל דור ודור, ולפי שהעצמים הקטנים אין להם

זכות בפני עצמם כ"א בחצרות אל אבותיהם. לכן אמר הקטנים עם הגדולים, שהקטנים בזכות הגדולים יתברכו נ"ב. ולפי שצפת המסודר ברוח הקדש שישראל באורך הנלות יהיו תלכים ומתעמקים אמר נגדם בדרך הכנסה אל תפתחו ואל תיראו מהמעמקם ואל תחשבו שמפני זה לא תהיו נשאים לגאולה כי יוסף ה' אליכם תל בניכם. וזכו הנביאים שיתרבו במאד מאד, ואמר ברוכים אתם לה', לתת ראייה ע"ז כאלו אמר תביטו וראו שההשפעה הן כפי מדרגת המשפיעים, והאומות הן מושפעות משרי מעלה ולכן תהיה ברכתן ומעלתן בהדרגת וסדר סבבי, אבל אתם אינכם כן כי ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ. ובהיות הסבה הראשונה השי"ת והוא המספיע ומבדך אתכם אין מעצור בידו לחושיע ברב או כמעט, כי הוא עושה שמים וארץ ובוראם אחר האדם המחולס. ולכן יעשה כרצונו גם מבלי תכנה, ואם תאמרו שהמטרות העליונות מעכבות ומטענות נאולתכם ומשתעבתם, דעו נא וראו כי השמים שמים לה' ולכל אשר יוסף יסם, כי הוא יסדר המטרות העליונות והוא יבטל תסבות המכבדות כרצונו. ואם תאמרו שגיי הארץ מסבכות האדמה מושלים בכל הארץ ומחזיקים גם ואין מי שימחה בידם, גם זה אינו כן כי הארץ נתן לבני האדם, ר"ל מסנו ית' תא ולח הארץ ומלאה, ולמאן דציבא יתגבה, כ"ש שהאומות והממלכות אפילו בחייתן קרויין מתיים לפי שאין להם השגרת נשמה והן מתיים כבהלם, ולא יתללו את ה' שנתן להם את הארץ. והוא אמר לא המתיים יהללו ית' ולא כל יורדי דומה, שהן האומות תורדין בכללותן אל הקבר שהוא דומה ודומם ונפשות בלתי נשאר. אמנם אנהנו עם מרעיתו נבדך ית' לפי שיש לנו חיברא מנודל נפלאותיו, ואמר מעתה ועד עולם לרמח אל זמן תגאולה, יהיה אתי שיהיה.

א ה ב ת י י ש מ ע ה' א ת ק ו ל י
ת ח נ נ ו נ י , ב י ת מ ת א ז ו נ ל י ו ב י מ י
א ק ר א ו ג ר . לפי שצפת המסודר ברוח הקדש כי באורך הנלות יאמרו האומות אשר ישראל תפלותיהם תפלות שאלו לכל תתיל, לכן אמר במסודר הזה אהבתי כי ישמע ה' את קולי וגר, והמפרשים פירשו אהבתי את ה' לפי שישמע את קולי ותתנוני, ולי נראה שסמל אהבתי החרה לתתנוני, כאלו אמר אהבתי את תתנוני כי ישמע ה' את קולי, וענינו אני אהבתי תפילתי ובקשתי ולא אעזבם לפי שאני מאמין אמתה קיימת כי ישמע ה' את קולי ויגאלני. והראיה לה כי חסא אזנו ל', ר"ל בשחיית בנלות מעדים חסא אזנו ל' ולעצמתי וגאלני, ולכן אע"פ שאורכו ל' ימיסם בנלות הזה בכל ימי אקרא ולא אחרל מהתפלל, כי תנה בנלות חסא חסא אפפוני ומבכוני הבלי מות בכסה יסדות, וכסה תריות שגזור על קולות רבות שסחו על קדושת השם, ושאר

הרעות והכחות שסבבוני בנלות, האע"פ שצדק ויגן אמצא בשם ה' אקרא ותתפלל לפניו ואומר אנא ה' מלטה נפשי. אל תעש עמנו כלה בנלות הזה, כי אתה ה' חנן ורחום. אמנם צדק על כל חבא עלינו, אבל עם כל תוקף הדין המספיק הצורך אלהינו מרחם, וכן שוכה הנלות אומר למשפיע שובי לפני למתחיבי, ר"ל שוכה ישראל עד ה' אלהיך, כי אם השיבו אליו קרובה ישעתו לבוא, ותביא להם ראייה מנלות מעדים באמרו כי ה' נמל עלי, שבויות המעדיים מסביבים בהרית בני ישראל כמו שנאמר כל תבן חילוד היאורה תשליכוהו, אתה ה' אליהם שמה תלמח נפשי מסות את עיני מרמעה ומבב, ואת רגלי מרחי כשתתאחזי משם והבאתי לארצך ונתלמד, ולכן גם עתה אכסה כך שאתהלך לפני ה' בארצות החיים שהיא ארץ ישראל, כמו שאמר יחזיקה אמרתי לא אראה ית' בארץ החיים, כי כן נקראת ארץ ישראל לפי שהיא נותנת חיים לידישיה וצדיקים במיתתם נקראים חיים. וגם כפי קבלתם ו"ל מתיס יהיו ויקימו ראשונה לזמן תהיה"ב בא". ולפי שלאורך הנלות רבים יתיאשו מן התשועה באמנם יישו עצמותיו נגזרו לנו, לכן אמר המסודר בשם האומות, האמנות, כי ארבר אני עניתי מאד, ר"ל חמיד האמנותי אמתה קיימת שבמו שאנחנו עתה כליל פסת מדברים ומספרים כיצית מעדים ומעדיים תעבדות והעני אשר סכלנו שם, כבת בזמן נאולה האמנותי שארבר ואספרה אז איך חייתי בנלות הזה עני דל, חוה כי ארבר אני עניתי מאד, שארבר ואספר הנלות והעני אשר סכלנו. וגם בן ארבר איך אני אמרתי בחפזי שהוא בצרת הנלות ומצוקותיו, מלשון רחי רוד נחפו ללכת מפני שאל, או רקים ופחזים, שהוא לשון המורה על השפלות והצרה, אז בזמן הנאולה שאחיה תפשי ארבר ואספר איך חייתי אוסר בימים תתם כל האדם כחב, ר"ל כל הנביאים שהתגבאו על נאולתי ותשועתי כלם כחבים לפי שעבר קציר כלל קיץ ואנחנו לא נשענו, כי כזב מרע"ה ביעצוריו, כזב ישעיה בנחמותיו, כזב ירמיה ויחזקאל בנבואותיהם, וכן שאר הנביאים כלם—כל האדם כחב, כי יבא זמן בנאולה תתעורר שתזכור האומה ותדבר כל הדברים הסתאישים שהיו אוסרים בזמן הנלות, ואפשר עוד לפרש אני אמרתי בחפזי כל האדם כחב, שישאל בנלות הזה עם כל חפזו וצרותיו תמיד אוסרים את האומות המסולות עיניהם, לענין אמותותיהם ודתיים, כל האדם כחב, לא מרובכם סכל העמים ואנחנו מתי מעט תחשבו שהאמת אתכם וכי רבים יתכמו, ואינו כן כי כל האדם כחב במאונותיהם ואמת ה' לעולם אתנו, ולפי שבזמן התשועה יגדל ה' לעשות עמנו, לכן אמר מתי אשיב לה' כל תגמולתי עלי, ר"ל מתי אשיב לו, במה אקדם מניו על כל הסוכה אשר עשה עמי כל תגמולתי עלי, והם מסנו ית' על צד החסד

עלינו בתשועה ובעבור אמתת אמתתו שנתפרסמה בכל העולם. והוא אמרו ואמת ח' לעולם הללויה. ואף שגם האומות והלאומים יודו שמו ואמתתו. הנה עם בני ישראל ראו שיעשו שבה מיוחד בפני עונם. והוא אמרו הודו לח' כי טוב כי לעולם חסדו. ר"ל שהוא מהלל ומשובח משה בחינתו. בבחינת מעלותיו ושלמותו כי הוא הטוב המחולק. ובחינת שנית מצד חסדו שעשה עם העולם בשמירתו ותשתתו. ולכן אמר שהחלול חזו יאמר נא ישראל. וסלה. נא מלשן עתה חיינו בנלות. ואם יאמר עתה ישראל כי לעולם חסדו הוא רק על דרך ההעברה כי חסדו באמת לא הניעו בחינתו בנלות. אבל כונן הנאולה אז יהיה זמן ראי שיאמר ישראל כי לעולם חסדו כי אז יקבלו החסד האמת. והסתכל כי לא אמר יאמר נא ישראל הודו ח' כי טוב כי לעולם חסדו. אלא רק כי לעולם חסדו. וענינו כי באמרו הודו לח' כי טוב שהוא כפי שלמותו בעצמו כבר יהיו כל הזמנים שוים אליו ובכל עת ובכל רגע יאות לומר הודו לח' כי טוב כפי הבחינה השנית. ולכן אמר יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו לפי שיצאו מעבודתו לחירות. והוא החסד האמתי. גם בית אהרן ליום וכתיב ח' שעתה בנלות אין להם עבודה ולא קדושה לא מעשרות ולא מתנות וכאלו כמלה מהם כהנתה ולויה. אבל בזמן הנאולה ישבו לעולמם באמת. ובזמן ההוא יאות לומר כי לעולם חסדו כפי ההדרגה שיקבלו בנאולה ישראל. וכן יראי ח' שלא היה להם בנלות פנאי וחכמה להדבק באלהים מפורד מאויבים וצרתם. גם להם יאות החלול לומר בזמן ההוא כי לעולם חסדו. ואמרו עוד לומר שכיון במאמר כי לעולם חסדו. כלומר אל תחשוב שאחרי הנאולה חזאת נשוב לגלות אחר כחו אחרי יציאת מצרים כאנו בנלות. זה אינו כן כי אותה החסד שעשה עמכם ביציאת מצרים היה זמני. והחסד שיעשה עמכם בתשועה הנוראה הבאה תהיה להם לעולם ועד. והוא אמרו כי לעולם חסדו. ר"ל לנצח נצחים יהיה החסד ההוא. ע"ד מאמר הנביא חסדך מאתך לא תחשוב וברית שלום לא תכנס.

אסנא אמר עוד כן חסדך קראתי יי. שאין ראו שניתאש מפני תוקף צרות הנלות. כי הנה כבר ראינו בנלות מצרים כי כן חסדך קראתי יי בזמן שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ח'. וענינו במהרה יי. ר"ל התאמר מצרית לרחות. ולכן אני בטוח שכן יהיה בעתיד. והוא אמרו ח' לי לא ירא. ולכן בא מסוק כן חסדך בלשון עבר לפי שמדבר מנלות מצרים שהביא לראית. ושאר הפסוקים באו בלשון עתיד. וכיון כזה לומר עוד כי תנלות וצרותיו הם באמת בעבור שישאל אינם קרואים אל ח'. ואינם שבים אליו בכתת רצויה. כי אם היו רבקים בה' היו יראים מתענים. וחביא לראית ענין מצרים באמרו כן חסדך קראתי יי ענני. כלומר כבר חייתי בצרות רבות אחרות ובאשר

לא על צד חרין. וכל תגמולתי עלי ואני כעל חובו בכלם. וסח לי לעשות כ'א ככל אשר אנהו עשיתם מה חיים שמדלתי אותו בכוס של בשרות. וכן בזמן ההוא כוס ישועות אשא. ר"ל לעתיד אני נושא כוס ישועות אהת שהיא ישועת מצרים. אבל בקרב הנלוות כוס ישועות רבות אשא ואקרא בשמו ואפרסם ככל בני אדם נבורתו. ואז בבוא השתתו נררי לח' אשלם לא בבית כמעשה ליל פסח זה ב'א בבית המקדש נגדה נא לכל עם. ואם תאמר שזה יצחק בוזים לחיים בזמן הנאולה אבל במקלות ורכבות עם ישראל שמתו בנלות בנפש סרה ולא ראו בטובה מה יהיה ענינם? ע"ז אמר יקר בעיני ח' המותה לחסידיו. ר"ל יקר וגדולה וכבוד ושלמות הנפש יקנו חסידיו ח' במותם בנלות. כי יהיו שפלותם בצרות בעצור החיים את ח'. ואחרי שהזכיר ב'ו בדרך במתן ואמנה שהוא מאמין שכן יהיה. התפלל אל ח' בשם האומה באמרו אנה ח' כי אני עבדך. ר"ל זכור נא כי אני עבדך ולא קני כספר. אלא יליד בית כבן האמת שאמרה התורה האשה וילדה תהיה לאדוניה. ולכן אמר שתי פעמים מלה עבדך שהוא רמז לעם העומד בנלות שהוא מאותה אומה שנתחדה לעבורתו מכל האומות. חתו כן אמרת. וזוהי סענתו פתחת למסרי. ר"ל חלא אתה ח' אליהו כשהיינו במצרים אפורים בבור הרצל פתחת למסרי והצאתני שעבור לנאולה. לכן יהי רצון מלפניך שגם עתה תעשה עמדי כן. ואם שם עשו ישראל זכה חנן חסדו ואמרו שירה. גם עתה לך אובח תודה במקום אותו זכה. ובשם ח' אקרא במקום אותה שירה. ויהיה לנו גם כזה יתרון גדול כי הם אמרו השיר והתוראה במדבר כל חלקם ידור. ואנחנו נררי לח' אשלם נגדה נא לכל עם כבו שהם עשו שירה בקהל גדול. ומסוף עליהם שאנחנו נעשה אותה תוראה בחצרות בית ח' בתוככי ירושלם. ובאה בה'א מלה. נגדה' כמו נגד ח' לפי שהיה שם המטה חלקים. עזר נשים ועזרת ישראל אולם רכיר ודיבלי. וקראו יהו כל ישראל מקובצת תוך הצרות בית ח' שהוא בתוך נבול ירושלם אז ישלחו הנדרים האלה. ותוספת חיו'ר בתוככי הוא לרמז עשרה נסים שעשו לאבותינו בבית המקדש. ולכן היה סוף רביו הללויה. שיאמר לכל העם: הללו את ח' על הנסים תל המורקן תל הברדות תל התשועות שעשה עמנו.

הללו את ח' כל גוים שבתוהו כל לאומים ותר. לפי שביציאת מצרים קבלו בני ישראל אמתת ח' וחללו נבורתו. ושאר האומות לא קבלו אמתתו ולא הללוהו. לכן אמר שלא יהיה כן בנאולה העתידה יהיו הגוים והאומות כלם יחללו וישבחו את ח'. מפני שתי הסבות אשר חזיר למעלה באמרו על חסדך תל אמתך. ותליהם אמר כי נבר עלינו חסדו ואמת ח' לעולם. ר"ל בעבור חסדו שנבר

קראתי בכל לב אל ה' ענני ותציני למרחב, בן נם עתה אם היה ה' לי ויהיו קרוב אלי מה עשית לי אדם? כי הוא ה' יהפוך הצרים לעזרים והאויבים לאוהבים, וכמאמר שלמה ברצות ה' דרבי איש נם אריכו ימים אתה, חתו ה' לי בעזרי ואני אראה בשונאי, שבאשר יהיה ה' עמדי בלם יהיו בעזרי ואני אראה בשונאי, שחמק יעזרוני, או יאמר ואני אראה בשונאי ר"ל אראה ברעמם, ולכן בחיותנו בנלול טוב לחסות בה' בחפלות ומעשים טובים מבטוח בנביאים, ואמר באדם ובנביאים לפי שבנלות הזה עמים יבואו הצרות סמאת העמים צריך לשוחרם ולעוברם להתרצות אל החסות, ופעמים יבואו הצרות סמאת המלכים והשרים והנריכים אנו להשתדל לפנייהם ולרצותם, לכן אמר שטוב לחסות בה' ולחרבק בו מלכמות באדם שהוא החסות או לבטוח בנביאים שהם מלכיהם ושריהם, וחזירים מה מאמר העמים כולם ומלכיהם אבלנו וחסותנו והם חיו בעזרתו, ואמר בזה כל נרים סבבני נם סבבני בדבורים, שהם ארבע לשונות מסבבני, ואמר והמפרשים שהוא לחסות המליצה, ואני אחשוב שאמר כל נרים סבבני על סתריב ובני אשור שתתריבו שומרון ובנוניה וחנלו חשבמים ובאו ער ירושלם לשתתת, אך היתה בהם סמלה רבה סאין חקוסה על המאמץ נגד ישראל, חסו שאמר בשם ה' כי אמילם כלם שבבתי נברתו מן העולם, ואמר סבני נם סבבני שניבא על נבוכדנצר סלך בכל שבא על ירושלם פעמים רבות בימי יהויקים ובימי יהויכין ובימי צדקיהו ותחריבה, ולכן אמר על הבבלים סבני נם סבבני, ובעת מה שעשו לישראל ספו חסו מן בלחות וכמו שיעד הנביא עליהם, חתו אמרו בשם ה' כי אמילם, ואמר עוד סבני בדבורים ביו אל פרס ומדי ועל חיונים בנס ביח שני, ואמר דתבו כארץ קצרים בשם ה' כי אמילם, לפני שבני חשמונאי חשמידים, אמנם על גלות אדום הארץ חתו אמר דתו דדתינו למפול, ר"ל לא היתה לי דהית קרובה למפילה ולכליה מחלמח בן אדם בגלות רומי, אם לא שה' עזרני ותצילי מידם, עזי חסרת ית ויחי לי לישועה, ר"ל העת אשר היה לי שלא באתי לבליה בגלות אדום שעלי אומר לה' אלהי ישראל הוא ית בורא העולם, וכמו שחשבין חתבם למאמר האומר נדלה הכבשת שעמדה בן במח ואבין, והוא השיב נדול הרעה שמצילה, ובישועתו ותצלתו יהיה קול רנה וישועה באחלי צדיקים שהם ישראל ויאמרו ברנחם יסין ה' עשה חיל, לא אומר אני כתי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה כ"א יסין ה' הוא עשה חיל לא כתי, והזכיר חסבה למח יחס אליו ית' החיל באסור יסין ה' רוסמח יסין ה' עשה חיל, כי לחיותו ימינו רוסמח על המערכות לכן הוא עשה חיל, והסתכל שדרכים האלה עזי חסרת ית, יסין ה' רוסמח הם מדברי שירת חים, כאילו אמר כמו שעתה אנהנו

נוטרים את החלל ומשוררים ומסבחים על נאולה מצרים, בן בנס החשעה העתידה יהיה קול רנה וישועה באחלי צדיקים, ששירות ותושבות יאמרו שמה, נם מאותם הדברים עצמם שאמרו בשירת חים, ולפי שראה המסורר רבות קדשו שיפול ספק נדול כלבבות האנשים אם ישראל יחסו בגלות מתוך צרותיהם לכן תוצרך לומר כסבסיה ומכר בשם האומה: לא אסות כי אחיה ואספר מעשה ית, ר"ל לא אסות ולא אכלה בגלות אבל חסיד אחיה ואצפה תשועה ה' כדי לספר מעשה ית כי נורא הוא, ואע"פ שיתקפני צרות לא תחיה בליה נמורה בי יסור יסרני ית ולסות לא נתנני, ובאילו חיו פתחי התהלה סנורים עד זמן תהשועה לכן אמר: פתחו לי שערי צדק כי אני ישראל אבוא בם אורח ית, ובאילו השערים ישובו זה השער לה' צדיקים יבואו בו, ר"ל ראה אתה ישראל אם שבת בתשובה שלמה בי השער הזה יהיה סנור עד אשר חשוב אל ה', לפי שצדיקים יבואו בו לא אנשים המושעים, ואו ישראל יתחיל בגנות ויסים בשבת יאמר: אודך כי עניתני בגלות חסד והנמחר הזה, כיון שבאהרנה היתה לי לישועה, באופן שהאבן שמאמר הבנים שהוא עם ישראל הנקרא אבן שנאמר סיסם רעה אבן ישראל, אותו אבן שהבנים והם האומות סואסים בו נעשה עתה לראש פנה, בן ננס העולם וביח ה' יהיה עלי, ותהשועה הנדולה הזאת תחיה לא בחיל ולא בכח אנשי ב"א בכחו ית', חתו מאה ה' היתה זאת היא נפלאה בעינינו, שתחיה הנאולה מליאה רבה בעיני כל אדם, ואפשר לפרש עוד שיהיה זה מאמר הבנים ותשובתם ויאמרו: אמת הוא שהיינו סמאים האבן הזאת, אבל זאת התשועה מאה ה' היא ולכן האבן נפלאה בעינינו, חת חיום שהוא זמן הנאולה ביון שעשאו ה' נגילה ונשמחה בו, ר"ל לא נתעצב ולא נדאנו על סמלכבה ביון שהוא סתת אלהים, אבל נם אנהנו האומות נגילה ונשמחה בו, והוא על דרך מה שאמר למעלה חללו את ה' כל נרים שבתו כל האומים ונר.

אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא תר, עתה יתפלל המסורר שיקים ה' את דברו הטוב, והוא אסור אנא ה' הרשעה נא, ולפי שהתשועה תלדה כחשובת ישראל אמר אנא ה' הצליחה נא, שיעליה בידיהם לעשות תשובה ומעשים טובים, ומה שאמר ברוך תבא בשם ה', ר"ל ברוך ומבורך יהיה סביה ה' כיון שהוא בא בשמו להתקרב לעבודתו, ולפי שבא ליסתר סמיעים אותו אסור: אל ה' יואר לנו כי בחיותו סתירשים ננדו אמר יאיר לפנינו דרכו ואע"פ שהנך הננו ויער כל האדם הרע יעבכוהו מזה, אתם יראי ה' וחרשבי שמו אסרו חנ בעבדות, ר"ל אסור הכבש הזה שהוא רמז לנף ולצר הבחסי, אסרו אותו ער שיניע ויבא

האדונים באסרו ח'פלא מ'ה' דבר! וכבר נמצאו ראיות מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים שתהלה הוא רבר נאות וראוי אליו ית'. מן התורה דבית שיר ל' כי נאה נאה סוף ורובו רמה בים, ר'ל אע"פ שחשב"כ נאה נאה ואין אנו יכולין לצייר גדולתו, עב' בדרך שיר וחברת המסר אמר שיר לפניו ביון שסוף ורובו רמה בים, ומן הנביאים במת שהתערעם הנביא ישעיה באסרו הכבדי חית השרה חנן וכנות יענה כי נתתי במדבר סים נהרות ביישמן להשקות עמי בחירי, עם זו יצאתי לי תהלת יספור, ולא אחי קראת יעקב ונ', ר'ל חנה חית השרה עם היות שאין בהן דעת ולא לסוד, וכן חנן וכנות יענה עם ארסיותם ורשעתם יכבדתי ויהללתי לפי שנתי במדבר סים ונהרות בארץ ישימך, אף שלא נבראו הסים במדבר כעבורים כ"א להשקות עמי בחירי, וקל חומר הוא מה אם הכעירי חיים הכלתי מרביים תאלה יכבדתי על המוכה אשר עשיתי, אע"פ שלא עשיתי אותה לכבודם, כל שכן שעמי יצאתי לי שהוא עם חכם ונבון ויצרתי מיוחד לכבודתי, שהם ראים שתהלתי יספור, ולא עשו כן, כי לא אחי קראתי יענה, ר'ל שלא נתת לי תהלה וכבוד, וכן הכותבים מבואר הוא במקומות אין מספר, ובדרך כלל אמר כל הנשמה תהלה ית' תהלה, ונראה מכל זה שהשבת ותהלה אליו ית' הוא רבר שראוי לעשותו, אמנם מצד אחר נראה שאין חשבת ותהלה רבר חנן כביכול שהוא ית' יחבר ירושלם עם חשבת ותהלה אשר יתנו לו, כי הוא ית' לא ישתלם עם דבר חנן מסנו בעצמו, ומה יעיל בחוקי חשבת ותהלה, וכמ"ש אם צדקת מה תתן לו? וכן התוארים שנשבתו בהם לשם חס לו, בין שהם עצמיים או מקריים, לפי שהוא אחד פשוט מכל צד, ואין נתארחו באופנים שונים, אשר גם עצמותו ומתחתו בלתי מושג לולתו? והוא ית' אינו נראה מקריים כלל, ואם אין אנו שמינים שלמותו דבר אין צד שבתו? וכבר חללי המסורד ללמד ע"ז באסרו ב' דומיה תהלה תהלה בציץ ונ', ר'ל השתיקה היא תהלה הראויה בתוקף, ולכן תהוא דמיה קמיה דרבי חנינא ויהי מרבה בתוארים בשבת האל, נער בו השלם תהוא ואמר לו פייסתינו לכולתי שבת דמארך? וכו' (ברכות פ"א). וכבר הרבה הרב הסורה המטעות על זו, אמנם מה שראוי לומר באמיתת תדרוש הזה הוא שתשבת ותהלה יש לו שתי בחינות אם לצורך תשבתה ואם לצורך המשובה, וידוע שבבחינתו ית' חית חשבת ותהלה דבר בסל ובחלי חנן, כי חש"ת אינו צריך לחלל ושבח בני אדם, ולא גובל לשבת ולחלל כפי שלמותו, אבל כפי הבחינה השניה חשבת ותהלה נאה וחנן לצורך הסתפלה, כי מורה על כוונת לכבו ואהבתו את ה' וזכרה חסדיו וטובו, ולכן חסדיו אשר דברו יתהוארים שיתאר בהם חש"ת חס

אל קרנות מוכה ה' שהוא הכליתו האמתי, וכאשר יהיה זה אז תשבתו ותאסרו אלי אתה ואורך אלהי ארומסך, חורו ל' כי טוב כי לעולם חסדו, גם אפשר לפרש המסוקים תהלה על ענין האומות שהוביר, ואמר אמא ה' תשיעה נא לישראל, אמא ה' תעליה נא לאומות הכמות לחסות תחת כנפיו, שהוא מלשון ותצלה עמי ר'ל ח', ולכן יאמר כננדם ברוך הבא בשם ה', שאתם באים להתנייר ואנחנו בני ישראל ברכונכם בשם ה', שתהיה ברכתו עליכם, אמנם אור תבואי והשכינה לא תחול כ"א בעם סגולתו, חתו שאמר אל ה' ויאר לנו, עוד ילמדו לאומות מה שראוי להם לעשות כדי להתקרב אל האלהים, ותוא אסרו אסרו חנן בעבותים עד קרנות המוכה, ר'ל הביאו הקרבן בשבתה ובשירים ובעבותות תאחבה עד שניע לקרנות המוכה, כי כל קרבן יאמר חנן, כמו חנים ינקופו, ואמר זה לפי שמוטל על האומות הנכבדות תחת בנפי השכינה לחביא קרבן, אבל עם ישראל על עצמו בידור הוא אומר אלי אתה ואורך ונ', חורו ל' כי טוב ונ', ואפשר לפרש עוד אמא ה' תשיעה נא לעשות ישראל ונאלחם, ואמא ה' תעליה נא על מעשיהם וקנינם, ואמר ברוך הבא בשם ה' על מלך המשיח כי באשר חש"ת ישיע ויצלה לעמו יבוא שמיחו בשם ה' ויאמר לישראל ברכונכם מבית ה', ר'ל ברכתכם והשפעתכם תהיה מבית ה' שהוא מכסא כבורו ומרדן קדשו, אל ה' ויאר לנו, שאיר פניו אלינו ונא את בני ישראל לעשות חנן ל' בשבתה ובשירים, ותוא אסרו אסרו חנן בעבותים עד קרנות המוכה, ר'ל לא תעשו חנן בבתיכם כמו בנלות אלא בבית ה' הביאו חנן אסור בעבותות אחבה עד קרנות המוכה, חנן תהלה ותאסרו לפניו אלי אתה ואורך אלהי ארומסך, חורו ל' כי טוב כי לעולם חסדו, ית' ל' ל' ה' אליהנו כל מעשיך וזחידך וצדיקים עושי רצונך ונ', וזו היא ברכת השיר שהוכירו ח"ל בנמאר, וענינה במקום הזה הוא אציל לשתי כוונות: האחת להעיר על דרוש נכבד ותקירה אדות התודאות וחברות שאנחנו מכריזים ומשבתים אותו ית', ונראה שראוי להודות ולחלל להש"ת, שאם לא היינו עושים כן היינו כפויי מוכה לפניו או בלתי מכירים את גורל נסיו וחסדיו שעתה עמנו, ואין דרך לחביר גורל תהסר תהלה כ"א בתת לו הודאה, ויראת נ"ב שתהלה הוא רבר נאות לפניו סמה שאסרו ח"ל לעולם יסדר אדם שבו של מקום תהלה ואח"כ יתפלל שכינות כזה שתשבתים ותתוארו ישרי כוונת הסתפלה אל מה שראוי לבין אלהי תהלה, בצוירו שהוא ית' אל עליו קונת שמים וארץ, והוא משגיח בפרסי בני אדם להח לאיש כרבינו וכפרי מעליו, והוא תבל יכול בעל בלתי תכלית, וכל הרברים בידו כחומר ביד היוצר, וכאשר יחשוב כל זה בלכבו יפיל תחתו לפני אדון

ח' לכשאשוח לך אנחסף. וע"ז נאמר בתפלה ראש השנה ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כלם אנוחה אחת לעשות רצונך בלבב שלם כמו שירענו ח' אליהו וכו'. ונאמר בתפלה מוסף סלוד על כל העולם בלו בבבורך והנשא על כל הארץ ביקרך והופע בהרר נאון עתך על כל יושבי תבל ארצך וידע כל פעול ב' אתה חשד ויבן כל יצור כי אתה יצרת ויאמר כל אשר נשמה באפו ח' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה. ובזה ביאר שבוטן הנאולה העתירה כל הנשמה תהלה יח. וכדי לחזק ע"ז נאמר כאן בברכת השיר אחרי שנזכר בתלל כל מה שנזכר מהנאולה העתירה: יהלוד ח' אליהו כל מעשיך. ר"ל שבוטן החוה יהלוד וישבחו אותו כל האומות שהם מעשה ידי ח' כמו שירותו הצדיקים והחסידים עושי רצונו שהם עמו בית ישראל. וכלם יחד יורו ויברכו וישבחו ויפארו לזכר מלכותו. ומה תקנו בזה ארבע לשונות של תודאה יורו ויברכו וישבחו ויפארו לרמה על ארבע מדרגות הנמצאות שיהללו את ח': א' מדרגת הרוחניים. ב' מדרגת השמימיים. ג' מדרגת ישראל. ד' מדרגת האומות. ולפי שכל בראי מעלה וספה יערו ויגידו אחרות ומלכותו. לכן אמר עליהם יורו ויברכו וישבחו ויפארו לשם קדשך חוד וחוד לזכר מלכותך. ורצו בשם קדשך שלכותו ומעלתו כפי מה שהיא שלא ידעו ממנו כ"א השם בלבד. ורצו בו זכר מלכותך תתנחו את העולם וספירתו. ולזה אמר נ"ב כי לך טוב תודות ולשכך נעים לזכר. לפי שבענין החשוע יבירו וידעו כל יושבי תבל ושובני ארץ כי לך המלוכה ומשל בנים ולו נאה לזכר. ותתלול והשבח החוה תבולל לא יפסק ולא יחדל כל ימי הארץ כפי כל בשר. והוא אמרו ומעולם ועד עולם אתה אל. והיתה תחתיהם מלך מחולל בתשבותו. לפי שבוטן תחשוע יהיה ח' למלך על כל הארץ ויהיה מתולל בתשבותו כפי כל בשר. ולפ"ז התבאר שהברכת הזאת מיוחסת לזמן הנאולה העתידה. ולכן נקראת ברכת חשיר הנכלל ששירותו וישבחו אליו כל באי עולם. ולכן לא נכלל בה זכר ליציאת מצרים. לפי שהיא בערך הנאולה העתידה וצריאת מצרים יחודה לבוס שלישי כמו שיתבאר להלן. אך למע לא נזכרה תכרבת בתחלת החלל? כבר בחבו הפוסקים ותר"ן בתרדשו לפי שזכר בירך בבית הנכנסת לזמור את החלל את התורף לברך שניה על השלחן. כי היה להם מנהג לקרוא את החלל בבית הנכנסת לביל פסח. ויתחייב מה שאם לא בירך בבית הנכנסת יצטרך לברך על השלחן לפני החלל כמו שמבדכן לאתרו. אך רב עמרם נאון ובעל הלכות נרדלות ורב צמח נאון ורב האי נאון כתבו שאין מברכין עליו לפי שאינו נאמר על השלחן בתורת קריאת החלל אלא בתורת שיר ותודאה לזכר. ולכן יפסקי האדם באמצעיתו עם תפועה

ותאדים רק לפעולתיו ומעשיו כי הפעולות האלויות מושגות אצלנו. ועליהם ראוי לשבח ולברך אותו. ובאילו מעשיו עצמם המה ישבחנו ויהללנו. וכבר בא הענין חות בתפלה השבת באמרנו ואילו מינו מלא שירה כים ולשוננו רנה בהמך וליו וכו' אין אנו מספיקים לתורות לך ח' אליהו. ר"ל אע"פ שקבענו רבוי התהלות בים וגליו וכסרחבי רקיע. ויהיו עינינו מאירים בנרסי השמימיים ובפינו פרושות השמים כנשרים ורגלינו קלות כאילות למצות. לא היינו מספיקים לתודות לך ח' כפי שלמותך. ואין די בהם לברך את שמך מלכותו על חלק קטן מהחסדים שעשית. והיו שאמר על אחת מאלף אלפי אלפים וכו' נסים תפלות ישעשית עמנו. ולכן התם המתפלל דבריו באמרנו שאין תהלול והשבח כפי שלמותו ולא תנסול חסדיו. אלא אברי האדם עצמם ישבתו לחיותם פעולותיו. והיו אמרו על כן אברים שפלת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפנו ולשון אשר שמת בנו חן הם יודו ויברכו וכו'. ר"ל הם מעצמם ישבחנו לחיותם פעולותיו. וכל שכן שראוי זה לצדיקים ולישרים שהם ישראל. והוא אמרו ובתיב רנו צדיקים בה' כפי שירים תתרוסם וברכרו צדיקים תתברך וכו'. וביאר מה הם הצדיקים והקדושים באמרם במקלות ברבבות עמך בית ישראל. ובמה שאמר עוד שכן תובת כל היצרים לפניך ח' אליהו לתודות לחלל לשבת לפאר וכו'. חה עצמו כיון בברכת השיר באמרנו יהלוד ח' אליהו על כל מעשיך וחסידך וצדיקים עושי רצונך. ר"ל שיהללוהו פעולותיו ויתארתו במעשיו הנפלאים. וראו זה בפרט לצדיקים ולחסידים שהם עמו בית ישראל כמו שהזכיר. זו היא תבונה תראשונה בזאת תברכה.

ותבונה השניה היא שתנבאים יעדו כלם בי בזמן הנאולה העתידה יכנסו בחברת תאליה ואמרת אמונתו לא לזכר האומה הישראלית אלא גם כל שאר האומות. וכמו שניבא ישעיה ע"ה והיה באחרית הימים נבק יהיה הר בית ח' בראש ההרים ונשא מנבעות ונחרו אליו כל הנוים ותלכו עמים רבים ואסרו לכו תעלה אל הר ח' אל בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ותלכת באורחותיו כי מצוית תנא ותשנאא אשר ח' מירושלם. תצפנית אסר כי אז אחפוך אל עמים שפת ברורה. לקרוא כלם בשם ח' ולעבדו שכם אחד וכו'. מעבר לתרי בוש עתרי ובה פוצי יובילן מנחתי. ובמו שדרשו תול' מה אשוח לך אנחסף. לכשאשוח לך אנחסף. ומסתב בזה שכל תקסמות והשנאא אשר לאומות עמנו הם מסכת חלוק האמנות. כמו שאמרנו במס' שבת מאי הר סיני הר סימנאי מבעי ליה? ופירשו שם שעליו ירדה שנאת לאומות העולם עם ישראל. וכס"ש אם תמצאנו את הור' מה תנידו לו שחלת האמה אני. ר"ל תנידו לו שכל התולאים שאומות העולם מביאין עלי אינם אלא בשביל שאני אוהב אותו. והמעם משום ריתום האמונות. ולכן יאמר

וסבך ברבות הרבה, וברכת יחלוק ח"א ברכת חורא
בברכת הנשמים ולכן אינה פותחת בברך, וספני שיש
ברבר חוז רעוה חלוקות ותחלכת חפפת ילך כל ארס
אחרי סנת עיר, ורבי יוחנן סבר שברכת חשיר
אומר נשמת כל חי יוחסם בישבתה, ובתב חרב
אלפסי שחטנח הוא כרב יתודה, ורשב"ם כתב כיון
ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן
כחרייתו, ואף כי רב יתודה ור' יוחנן תולקים בברכת
חשיר מה ח"א, הנה תענין הסבון בשניהם אחר הוא,
ולכן תחיה תחיתם בין למר ובין למר מלך מחולל
בתשבחות.

כתב חרב אלפסי, אמנם לסח תחיה תחטבה על צד
שסאל ולא על צד יסין ולא על נבו ולא על ספני?
פירש"י ז"ל כדי שלא יקדים קנה לשם, והרשב"ם
כתב ספני שצריך לאכול ולשתות ביר יסין, ואם תחיה
פרקין או על ספני לא יקבל הסבון כראוי, ולפ"ז אם
חיה אסר יר צריך חטבה של יסין, איכ"כ מבואר
לפניו קערה שחיוו בה שלשה מצות וסרור וחחסת
וחוסץ בפני עצמו ושאר ירקות מאיזה סין שירצה,
ושני תבשילין אחר זכר לפסח ואחר זכר לחגיגה,
ונתנו לשם שלם בסמוסם ורוע אחת ובזעה אחת
מבשולים, ואם חל פסח במצואי שבת לא ישימו אלא
תבשיל אחר זכר לפסח ולא חשני שהוא בנגד החגיגה
לפי שאז לא תיחז חגיגה כאח עם הפסח לפי שאינה
דוחה את חטבת, אמנם חפסנים כתבו שכיין שאין
זה אלא לזכר בעלמא אל ישנה ארם, ונטול ידיו
לצורך מיבול הראשון שכל שסבולו במשקה צריך
נמילה, וסבך על נמילה ידים, ולוקח כן חירות
ויברך בורא פרי הארסה וספבל בחוסץ ולא בהרוסת,
אף שהרשב"ם כתב שסבולו בהרוסת, אבל שאר
הפוסקים אמרו שתחרוסת מצותו עם הסרור ואין
לאכול סמנו סרס מצותו לכן ימביל בחוסץ, וכן נתן
הרא"ש ז"ל, אמנם לסח חורכו לאכול שאר ירקות
בחייו מצות תורה בסרור בלבד? כבר העירו עליו
ח"ל שהוא כדי שישאלו תהינות, ונראה לי שלזאת
חטבה עצמה לא תיחז סבילת חירות בהרוסת, וספני
זה נ"כ תקנו נמילה ידים הראשונה כדי שהנערים
יראו קידוש חיוס ונמילת הידים ואכילת חירות בחוסץ
כמו שהוא הסתנה בתחלת הסעודה ויראו בציעת המצא
לחציאין הסורה נ"ב על תחלת הסעודה, וכאשר יראו
אחרי זה שיעקרו הקערה והפסח האכילה יסאלו מה
ראו על בכה ומה חניע אליהם? שהוא תחכילת בכל
המעשה חוז קודם חגיגה, ואולי ספני זה כתב ר'
מאיר מרסנובורג שאין לברך על נמילת ידים על מיבול
הראשון וכן כתב בעל העיפור, לפי ששם להם הראשונה
אין צריך נמילה לדבר שמיבולו במשקה, ובאילו גלו
בזה שהנמילה תצריכה לסעודה היא אחר חגיגה
סמוכה לברכת הסתיא, אמנם הנמילה הראשונה
ומאכל חירות מכולץ בחוסץ לא חיה מעשה סבון
לעצמו כ"א כדי שמפי עוללים וייתקים יסרו עת ספור
ציאת מצרים, ולכן לא נזכר במשנה, כי אם כהוא
לפנינו מצה חזרת וחרוסת, א"ע שאין חרוסת מצה
זכר, ולא חזכירו שאר ירקות, ונתנו לחביא בסמוס
חירות כרסם לפי ששלשה תחיבות הראשונות
התפוכות יש בהם פרך ואות חספ"ך הוא רמז לששים
רובא שחיו עבדים בפרך, ויקח מצה חמסעית
ויבצענה לשתים, ויתן חצי המצה לשומרה לאפיקומן
זכר למשארותם, צדירות בשמלותם, וחצי חשנית
ישים בין שתי השלמות כדי שיפגע בשלטה תחלה
כשיבא לברך ברכת הסתיא שסמנה יש לבצוע, אף

אחרי אשר כבר פירשתי מאמרי חגיגה ותחלל,
דאי שנוביר בבאן בקצרה סרר חרברים אשר יעשה
אותם חאדם, וישאל קריים ארם, בלילה חוז ליל
שמורים לח', לא מענין חפסח ותחגיגה שחיו אבותינו
עשים בזמן שביט המקדש קיים, כי עתותינו ועתות
אבותינו תהיבו ביתנו, ואין לנו עתה לא אכילת פסח
ולא בשר חגיגה, ולכן אין לנו להחזיקם בחלכותיהם
ובכרוחיהם, וחרשב"ם חביאם בספר זמנים בחלכות
הסך וסנה ס"א, אבל נזכר רק חרברים חסותלים
עלינו אנשי הנלות לעשוהם חוז בדרך קצרה, לפי
שחכמי ישראל כבר תאריכו בזה בשרשיהם כפי
הדין, ויש דעות חלוקות בהרבה מחרברים, ואנחנו
נלות ירושלם אשר בספרד חנונו נוחנים ברעת הרא"ש
ז"ל ואחרי ענינו דרך כלל, ואח"כ אעשה כללים
בכל מצות חלילת חוז ואבאר מעמיהם בזה.

סדר חרברים בליל שמורים

אחרי אשר כבר פירשתי מאמרי חגיגה ותחלל,
דאי שנוביר בבאן בקצרה סרר חרברים אשר יעשה
אותם חאדם, וישאל קריים ארם, בלילה חוז ליל
שמורים לח', לא מענין חפסח ותחגיגה שחיו אבותינו
עשים בזמן שביט המקדש קיים, כי עתותינו ועתות
אבותינו תהיבו ביתנו, ואין לנו עתה לא אכילת פסח
ולא בשר חגיגה, ולכן אין לנו להחזיקם בחלכותיהם
ובכרוחיהם, וחרשב"ם חביאם בספר זמנים בחלכות
הסך וסנה ס"א, אבל נזכר רק חרברים חסותלים
עלינו אנשי הנלות לעשוהם חוז בדרך קצרה, לפי
שחכמי ישראל כבר תאריכו בזה בשרשיהם כפי
הדין, ויש דעות חלוקות בהרבה מחרברים, ואנחנו
נלות ירושלם אשר בספרד חנונו נוחנים ברעת הרא"ש
ז"ל ואחרי ענינו דרך כלל, ואח"כ אעשה כללים
בכל מצות חלילת חוז ואבאר מעמיהם בזה.

[ליל שמורים לכל בני ישראל לחרותם]

יסמונו לכל אשר בשם ישראל יכתה, אנשים
וגשים וסוף, כוס של רביעית יין חי, שנאמר חי חי
הוא יודך, ויקדש מיר קודם נמילה ויברך בורא פרי
הגפן וקדוש חיוס וברכת שהחיינו, ואינו מברך שעשה
לנו נסים לפי שהעיר לאסרר בתגדה, ואם הוא שבת
אומר תחלה ויכולו, ואם חל במצואי שבת אומר
יקנה"י, יין קדוש זכר חבדלה וסן, וישתח רביעית
החין בחטבת שסאל, וזכר נתנו החכמים מעם הלכטה
שהוא רמז לחירות, ער שאמרו ב' ערבי ספחים,
יין איתמר משמיה ררב נחמן לא צריך חטבה, ואיתמר
משמיה ררב נחמן צריך, ולא פליגי חא בתרי כסי
קמאי חא בתרי כסי בתראי, אמרי לה להאי ניסא
ואמרי לה להאי ניסא, חרי כסי בתראי צריכי חטבה
דחוז לן חירות, חרי כסי קמאי לא צריכי חטבה
דאכתי לא חוז לן חירות, ואמרי לה להאי ניסא חרי
כסי קמאי בעינן דהחייא יעשה חירא לן חירות חרי
כסי בתראי לא בעי חטבה רמאי דחוז חוז, וחשתא
דאיתמר חכי ואיתמר חכי כולחו צריכי חטבה, כך